

VI

En efecte, jo era regidor de Cultura i d'Ensenyament i, per tant, membre del Patronat titular del Copem. El Copem era un dels primers instituts que s'havien creat sota l'auxili d'un decret aparegut a l'estiu de l'any 1957, que regulava una tercera via per a l'obertura de centres d'ensenyament secundari o mitjà: els Centres Oficials de Patronat d'Ensenyament Mitjà (COPEM), que eren públics, però no estatals, és a dir que depenien d'un patronat que constituïa l'Estat i una Corporació, fos municipal o no. En el nostre cas, la despesa per al seu funcionament corria a càrrec de l'Ajuntament, per bé que la regulació de l'ensenyament corresponia al Ministeri d'Educació i Ciència que designava el director i el secretari del centre entre catedràtics d'Institut. Com que l'Ajuntament tenia molt a dir en la gestió, el regidor de Cultura que em va precedir, José Ferrando, i que va tramitar juntament amb l'alcalde del moment (el Dr. Solanich Riera) la creació del Copem, va prendre part molt activa en el patronat d'aquells anys i jo, quan el vaig substituir, vaig intentar mantenir la dinàmica i fins i tot incrementar-la com explicaré després. El director era Demetrio Ramos, un falangista de Valladolid que també era delegat del ministeri d'Informació

i Turisme a Barcelona, a més d'historiador de cert renom —en concret era un reputat americanista—, i les reunions se sovintejaven perquè l'home era de perfil molt oficialista. Al final de la primera reunió, que va acabar amb un sopar en un restaurant de l'avinguda Mistral, ja tard, jo, que aleshores conduïa un siscent, vaig oferir-me a acompanyar a casa alguns dels assistents: Josep Ferrando, el matrimoni Grau i la professora Maria Rosa Dalmau, que aleshores vivia al carrer Casanova de Barcelona i que va seure al davant perquè era la que baixava primer. Aquella nit em vaig acomiadar de la senyoreta Dalmau, una mica més jove que jo, amb el ferm propòsit d'intentar tornar-la a veure, per la qual cosa vaig demanar-li el telèfon que ella, gentilmente, em va donar. La vaig trucar poc després i d'aquelles converses va néixer una relació sentimental que va acabar al cap de poc temps, com ja saps, en matrimoni.

Per cert que el Dr. Ramos, que aleshores vivia per sobre de la Diagonal, es comprometia moltes vegades a recollir la Maria Rosa, que s'havia traslladat a viure amb els pares al carrer Capità Arenas, per acompanyar-la fins a l'institut en un trajecte que l'home convertia en tot un carrusel de bromes per fer-se l'amable.

Fotografia del Copem de Santa Eulàlia en una imatge probablement dels anys 60.

Per això jo tenia, i tinc, amb el Copem un sentiment molt agradable en el record. No només pel que va representar per a la ciutat, que va ser molt, sinó per la part d'història personal que inclou. També perquè des de Cultura vaig intentar que aquest centre es convertís en una mena de motor de les activitats docents de la ciutat i d'aquesta manera vam planejar un Seminari de Pedagogia anual que va posar en marxa, des de l'any 1967, primer un curs de matemàtica moderna, després un curs de manualització i dibuix (1968), de mitjans audiovisuals (1969), de presentació de noves tècniques i mètodes de l'ensenyament preescolar i de música durant el quart any (1970), etc. Era una iniciativa de la ponència per contribuir a la formació dels mestres i pedagogs, realitzada en col·laboració amb la Inspecció d'Ensenyament, i es feia a les pròpies aules del Copem, que d'aquesta manera completava el seu prestigi docent amb una dimensió formativa de gran perspectiva.

I és que a cada nou projecte que ens proposàvem s'hi sumaven noves expectatives i la resposta final, de participació, d'interès col·lectiu, no podia ser millor. El mateix any 67 vam posar en marxa els primers cursos de llengua catalana, que es feien a les biblioteques Mos-

sèn Homar i la de la Torrassa, dos dies a la setmana, que van tenir també molt d'èxit i van estar molt concorreguts, i encara s'organitzarien els Jocs Florals Infants, el festival de cançons nadalenques...

En un altre sentit, la ingent munió de concursos i premis d'aquests anys —de pintura, d'assaig i investigació històrica, de periodisme, que portaven el lema general *Ciudad de Hospitalet*— ens obligava a donar-li un cert relleu social al lliurament de guardons. D'aquesta manera ens vam inventar un esdeveniment social que va acabar agafant el nom de *Noche de la Ciudad* i que era substancialment un sopar de gala on es convidaven autoritats i premiats i es lliuraven uns premis que pretenien ser alhora un reconeixement per la feina feta i un esperó. A més, el discurs final de l'alcalde servia per fer balanç de la feina feta i per expressar els objectius de futur. La primera *Noche de la Ciudad* es va fer l'any 1967 aprofitant l'envelat que la Comissió de Festes de Santa Eulàlia havia muntat per la Festa Major. Hi van assistir més de 300 persones, entre elles els alcaldes del partit judicial de l'Hospitalet encara no reconegut, els premiats, l'exalcalde Solanich... i va resultar un acte tan rellevant que es van continuar fent

Taula presidencial on es pot veure l'alcalde España i el ponent de Cultura Capdevila, a la segona edició de la Noche de la Ciudad de l'any 1968.

durant uns quants anys més, fins i tot després d'accedir jo a l'Alcaldia.

També a finals de maig d'aquest mateix 1967, el CEDEC presentava a la sala del Centre Catòlic un Pla d'Equipaments i Promocions Culturals de la ciutat que havia encarregat a aquesta corporació a mitjan 1966. L'Hospitalet era l'únic municipi del país que havia proposat un projecte d'aquestes característiques capaç d'analitzar la situació del moment i preveure l'abast de futur pel que feia a places escolars, biblioteques, centres culturals, escoles d'educació especial, etc. Les conclusions de l'estudi consideraven que la viabilitat futura del pla d'equipaments estava subjecta a la participació, amb recursos financers, de les caixes d'estalvi, industrials diversos, la Diputació de Barcelona i el mateix Estat, perquè les finances pròpies de la ciutat resultaven absolutament insuficients no ja per dotar d'infraestructures adequades el municipi del futur, sinó per fer front als dèficits presents.

L'estudi feia un diagnòstic que resultava imprescindible si volíem treballar amb un pla a llarg termini i marcava els objectius i les prioritats. Es va fer el que es va poder, però era evident que, sense recursos, els dèficits no solament no es resoldrien sinó que s'agreujarien amb el temps. El treball del CEDEC va resultar productiu, i a finals de desembre de 1968 vam preparar un Programa Cultural per desenvolupar a partir de 1969 que, en bona

part, marcaria la dinàmica de la ponència gairebé fins que vaig marxar el 1971.

Es va aprofitar l'important anunci de la col·laboració amb la Direcció General de Cultura Popular, de Robles Piquer, i la programació del Teatre Nacional Portàtil per relançar tot un conjunt de mesures. Pel que feia a l'ensenyament primari, es proposava incrementar un 175% el nombre de places públiques, menjadors nous per a dues escoles més i la implementació de programes de suport a la formació docent com ara els esmentats Seminaris de Pedagogia i el Servei Escolar Municipal de Mitjans Audiovisuals (SEMMA), que havia de cercar la innovació en la utilització de nous recursos pedagògics. Paral·lelament es proposava l'establiment de dos serveis, un de Formació Física i l'altre de Formació Musical, que s'havien de complementar amb dos cicles: de teatre infantil i de concerts per a escolars (que es van posar en marxa el mateix 1970). Pel que feia a l'ensenyament secundari, el propòsit municipal era crear dues escoles específiques, una Escola d'Estudis Artístics i Arts Aplicades i una segona de Mestratge Industrial. Alhora es presentava un pla de biblioteques escolars que tenien la voluntat d'anar més enllà d'un exclusiu servei de lectura per als infants, convertint-se, de fet, en centres socials descentralitzats als barris. Es pretenia també l'ampliació dels instituïts premis d'investigació històrica, assaig i pintura amb sengles premis de gravat,

Una de les taules renaixentistes, restaurades entre els anys 1998 i 2000, salvades de la precipitada venda del rector de l'església del Centre per l'acció de l'aleshores regidor de Cultura, Vicenç Capdevila. Aquests retaules del segle XVII ja havien estat restaurats, els anys 1702, 1725 i 1981, però ara, amb les noves tècniques llueixen amb tot el seu esplendor i estan dipositats al Museu d'Història.

arquitectura i periodisme, dels quals només va reeixir aquest darrer. I s'anunciaven dos projectes de gran volada, la creació d'un museu municipal a les dependències recent adquirides de Casa España i la construcció d'un teatre municipal amb un edifici annex, de set plantes, per ser destinat a la creació artística i cultural.

Tot això no eren només projectes. S'acompanyava del nom de les escoles i les aules previstes (80 noves aules), l'adquisició de terrenys per construir 95 aules més dintre d'aquest mateix 1969 (a Can Serra, les Planes, Bellvitge i l'ampliació de Can Bori) i quatre solars per edificar 55 aules més (a Santa Eulàlia, Sant Josep, Collblanc i la Travessia Industrial). I respecte a les biblioteques, s'anunciava la creació de les de Joaquim Costa, a Pubilla Casas; Onésimo Redondo, a la Florida; Pareto, a Santa Eulàlia, i la de la plaça Espanyola, que

duplicaria la seva capacitat i instal·lacions —la primera, inaugurada el mateix 1969 i les dues darreres, l'any 1970. Tot plegat amb un pressupost de 44 milions de pessetes.

I ja sent alcalde, al final del mandat, encara s'obririen les biblioteques instal·lades a les escoles Busquets i Punset, Bisbe Berenguer, Pompeu Fabra, Joaquim Ruyra, Rubió i Ors i Frederic Mistral, totes elles, juntament amb la Municipal que aleshores existia al carrer General Primo de Rivera 63, integrades en la recent creada Organització Bibliotecària de l'Hospitalet en un acord entre el Ministeri d'Educació i Ciència i l'Ajuntament. Quan, a primers de 1977, es posarien en marxa, ja hi hauria a la ciutat 15 biblioteques populars en actiu. I ara, amb la dimensió que ens dona el temps, encara em satisfà més el nom amb que les vam batejar i que coincidia amb el que vam

posar a les escoles, totes elles de clares arrels catalanes.

Ja dic, va ser un període fecund, molt satisfactori perquè tot allò que ens proposàvem es feia; era una realitat. I no tinc un record especialment complex pel que fa a la qüestió pressupostària. Més aviat em penso que l'alcalde España estava content de tanta activitat i, encara que és probable que jo hagués de batallar força cada any per acordar el pressupost que la ponència requeria, es va poder treballar amb els recursos necessaris.

Jo estava a la frontera de la trentena, a la plenitud de la joventut, amb la força necessària per prendre decisions ràpides i, tot ple-gat, amb l'ajut de poques mans que suplien la dedicació i l'entusiasme. Et posaré un exemple. Una tarda de finals de 1970 em va trucar al meu despatx d'advocat Francesc Marcé per dir-me el següent: "Escolta, m'ha trucat un periodista del *Diario de Barcelona* preguntant què ha passat amb els retaules renaixentistes de la parròquia de Santa Eulàlia, que sembla que el rector els ha venut". "Com? —vaig respondre astorat— ara mateix me n'hi vaig. Espera'm a la rectoria". Només arribar, vaig preguntar al rector Josep M. Puigbò què havia passat amb els quadres que estaven a l'església destruïda durant la Guerra Civil i l'home, certament desolat, m'ho va explicar. Havia passat, que un col·laborador de Càritas Diocesana conegut com el Peret de Sants, que vivia a Hostafrancs i era d'ètnia gitana, feia molt de temps que li anava al darrere per comprar els quadres i que, malgrat que ell sempre s'hi negava, no havia parat d'insistir fins que, empès per la necessitat de fer front a les despeses de calefacció per a l'església, els hi havia venut. De fet, em va dir que el Peret, aquella mateixa tarda i veient la cosa bastant madura, el va estar molestant en

els intervals de les confessions que havia estat fent i, per treure-se'l de sobre, li havia donat finalment el consentiment. Quan el rector va sortir del confessional, acabades les confessions de la tarda, els quadres i el Peret havien desaparegut.

De seguida vaig marxar cap a l'Ajuntament a parlar amb l'alcalde, explicar-li el fet i buscar els diners necessaris per resoldre el problema. Recordo que a la tarda amb prou feines hi havia gent a l'Ajuntament i l'Espana va trucar a la seva dona, Carmen, perquè li aconseguís 25.000 ptes. que tenien a casa. Quan van arribar els diners, vaig agafar l'únic cotxe que aleshores tenia la policia municipal, una furgoneta DKW amb el seu conductor i un policia, i ens vam fer cap a la plaça d'Hostafrancs a la recerca del Peret. Un cop allà, vam indagar on vivia i el policia i jo vam pujar al pis on ens va rebre la seva dona —i una criatura d'uns catorze anys que treia el nas darrere la mare—, per dir-nos d'immediat que el Peret no era a casa i que potser el podríem trobar al bar de la plaça. Sabedora del motiu de la nostra presència va aclarir: "Tenen sort que el Peret és una persona honrada, perquè si els quadres els arriba a comprar una altra persona de ben segur no els podrien recuperar".

Un cop al bar, l'encarregat ens va senyalar la taula on el Peret havia estat jugant la partida fins feia ben poc, perquè ja havia marxat. Aleshores vaig preguntar per altres bars que pogués freqüentar i em van indicar La Pansa, a tocar de la plaça Espanya, i un altre al costat del mercat d'Hostafrancs i cap allà que vam anar. En el primer tampoc no hi era i quan anàvem camí del segon, vam poder veure —jo anava tothora acompanyat del guàrdia urbà— la dona i la filla a pas accelerat per l'altra vorera. Era evident que no el trobaríem, així que

Cartell, que conserva Vicenç Capdevila, de la inauguració de Casa España com a Museu de la Ciutat, amb una exposició de dibuixos de Joan Soler-Jové.

vam tornar a la plaça, vam agafar el cotxe que ja estava envoltat de criatures i alguns veïns i ens en vam tornar a la rectoria per demanar-li a mossèn Puigbò que convoqués el Peret per l'endemà a una hora determinada. A aquella hora del dia següent, el Marcé i jo ens hi vam presentar, però el Peret no hi era, convençut que el denunciariem i el faríem detenir. Aleshores li vaig demanar al rector que fes d'intermediari i que li digués al Peret que jo no duia en aquest afer la gorra d'advocat sinó la de regidor de Cultura i que l'únic que pretenia era recuperar els retaules que pertanyien a la ciutat.

Pocs minuts després de marxar nosaltres, compareixien el Peret i el seu advocat, que havien estat vigilant els nostres passos des de la cantonada del carrer Tecla Sala. Van retornar els quadres —un d'ells ja enrotllat fora del marc— i així es van poder salvar, per

segona vegada en molt poc temps, després que poc abans de la destrucció de l'església a la Guerra Civil fossin guardats al mateix ajuntament per mans anònimes i així salvats de la crema de l'església.

Com se sap, els retaules que es conservaven a l'església estaven constituïts pel retaule de les Ànimes del segle XVI i el retaule de Sant Roc també de la primera meitat d'aquest segle, atribuïts al "mestre de Lladó" per Joan Sutrà Viñas¹⁰ però que més recentment el professor d'Història de l'Art de la Universitat de Girona i expert en renaixement català, considera que són obra de Jaume Huguet segon i el seu fill.

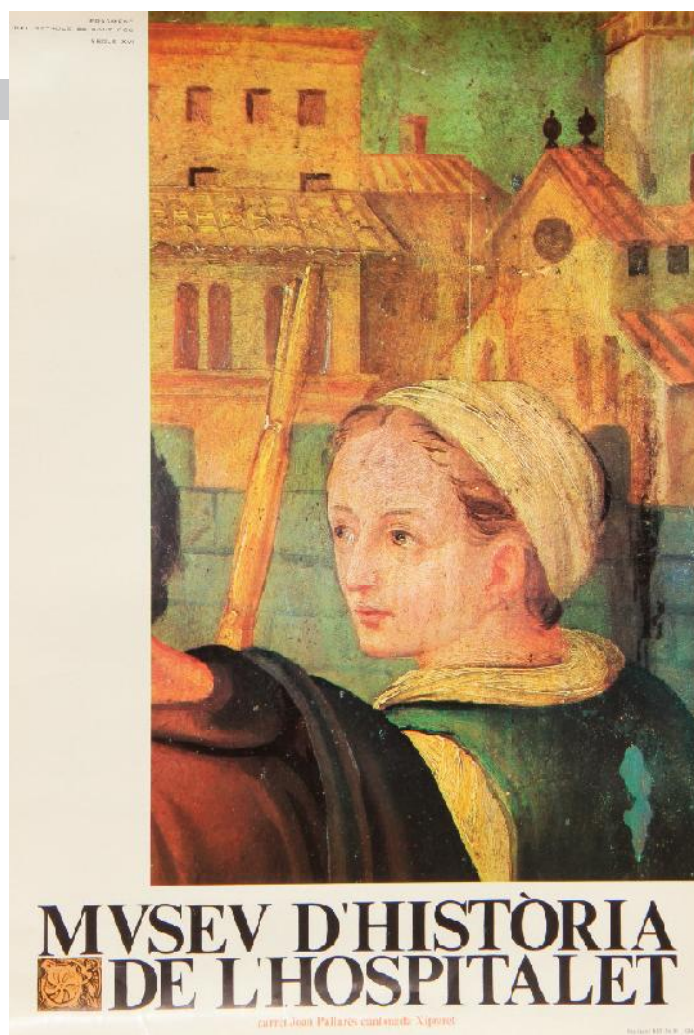
Com a conseqüència del fet relatat, el 25 de març de l'any següent es va signar un contracte entre el rector, en nom del Bisbat, i l'alcalde de la ciutat, segons el qual els quadres i retaules estan sota custòdia municipal,

*Cartell, del Museu d'Història de la ciutat,
provinent de l'arxiu de Vicenç Capdevila,*

en dipòsit de manera permanent i sense data de caducitat. En total, fins a 40 peces, segons relació signada per les parts, que es van traslladar de l'església al Museu d'Història de la Ciutat.

Deixa'm que recordi encara dues realitzacions de pes d'aquests anys i que et faci una pinzellada d'una iniciativa que penso que ha tingut també una certa transcendència pel seu valor patrimonial per a la ciutat. Les dues realitzacions són l'adquisició pública de Casa España i la seva conversió immediata en Museu d'Història de la Ciutat i una exposició que vam preparar a Madrid per explicar què era l'Hospitalet. I la iniciativa, l'encàrrec que vaig fer al gran dibuixant i pintor Joan Soler-Jové per tal que fes una sèrie de més de 90 paisatges ciutadans que avui formen part del fons d'art contemporani i que són una mirada certament nostàlgica i de gran qualitat a l'Hospitalet dels anys seixanta.

Soler-Jové havia participat l'any 1954 en una exposició col·lectiva d'aquarel·les que s'havia fet a l'AAM i, en la primera edició del premi de pintura Ciutat de l'Hospitalet, va guanyar el tercer premi amb un *collage* molt interessant. Després, Reventós, que el tenia clissat per la seua valúia artística, li va organitzar una exposició rellevant arran de la qual vaig con-

tactar directament amb ell. Un dia que em va ensenyar els seus paisatges urbans fets a París, Lieja i Palma, vaig pensar que una sèrie sencera dedicada a l'Hospitalet podria resultar extraordinària i li vaig fer l'encàrrec. Al principi va ser una mica reticent, perquè desconeixia la ciutat, però a poc a poc va anar considerant que es tractava d'un repte i que per a un pintor jove com ell, aquests tipus de propostes podien resultar altament esperonadores. I s'hi va posar. I de la seva ploma van sorgir una colla originalíssima de dibuixos a la tinta, d'un nombre ingent de racons de la ciutat, alguns d'ells ja desapareguts i d'altres molt modificats urbanísticament.

Els dibuixos es van exposar en el moment de la inauguració de les obres de restau-

Un dels dibuixos paisatgístics de l'Hospitalet, el Parc de Can Buxeres, que Vicenç Capdevila va encarregar a l'artista Joan Soler-Jové i que avui pertanyen al fons d'art de la ciutat.

ració del nou Museu de la Ciutat a Casa España, que havia estat salvada de convertir-se en una mena de consultori sanitari privat i lliurada a la ciutat gràcies a la Cambra de la Propietat i a la família España, que n'eren propietaris des de mitjan segle XIX, i els seus avantpassats des de finals del XVII. Casa España havia estat cedida l'any 1968 a l'Ajuntament i tot semblava encaminar-se a convertir l'entorn del carrer Xipreret en un espai culturalment molt potent, perquè també eren de propietat municipal l'edifici de l'Harmonia —aleshores encara ocupat per la Falange i el Frente de Juventudes— i l'antiga residència del doctor Prats, la masia de Can Sumarro, immobles que tenien escrits en el seu ADN una vocació cultural o artística de servei públic, com així va ser, en el camí de convertir l'Hospitalet en una autèntica ciutat.

I, per últim, vull esmentar l'exposició Hospitalet 70 que vam inaugurar a finals d'octubre d'aquest any, en col·laboració amb el Cercle Català de Madrid, al Palau Nacional de Congressos i Exposicions del Ministeri d'Informació i Turisme, on jo tenia molt bon predicament gràcies a la relació amb Robles Piquer i amb el mateix Fraga, a qui havíem convençut per visitar l'Hospitalet —el teatre de la

Carpa— l'any 1969. El dia anterior de la inauguració de l'exposició al vespre, hi va haver una nodrida roda de premsa-sopar amb els mitjans de Madrid, els corresponents de Barcelona, l'alcalde España, Santiago Udina, que aleshores era el president del Cercle Català, i jo com a tinent d'alcalde de Cultura, i l'endemà la vam inaugurar en presència del ministre de Treball, Licinio de la Fuente, i una colla de subsecretaris i personalitats diverses. Els plafons exposats posaven de manifest que l'Hospitalet ja era en aquell moment la segona ciutat de Catalunya per pes demogràfic i l'onzena de tot l'Estat, per damunt de moltes capitals de província, amb un volum de més de 15.000 contribuents industrials i una inversió de 1.750 ptes. per habitant/any.

La referència de l'exposició va aparèixer en la majoria de diaris de Madrid i de Barcelona i l'objectiu es va cobrir amb escreix. Es tractava de posar l'Hospitalet al mapa de l'Estat —perquè era amb el Ministeri d'Educació, per exemple, amb qui es negociaven les futures escoles i instituts—, i jo crec que es va aconseguir. Nosaltres vam explicar tant com vam poder aquella realitat urbana que era l'Hospitalet parlant constantment de ciutat, però jo era conscient que l'Hospitalet era una ciutat des

Exposició que es va fer al Palau Nacional de Congressos de Madrid, l'any 1970, per donar a conèixer la ciutat a la capital de l'Estat.

del punt de vista administratiu, oficial i demogràfic, però li faltava molt encara per ser autènticament una ciutat digne d'aquest nom. Des de la Ponència de Cultura jo havia posat unes quantes pedres als fonaments de la ciutat o al menys això em semblava, però era obvi que quedava molt per fer.

I, certament, no havia estat sol en la feina: m'havien ajudat força algunes entitats importants en aquell moment i sobretot la gent que les feia fruir, que també era molta i entusiasta. Alguna d'aquella gent —Reventós, Francesc Marcé, Xavier Pérez-Portabella, els germans Miró, Ricard Salvat, etc.— treballaria novament amb mi colze a colze des de llocs de més responsabilitat, però en aquells moments no ho sabien ni ells, ni jo. A primers de l'any 1971, la legalitat vigent obligava a canviar tota una colla de regidors municipals. Aquell acte a Madrid havia estat una mena de balanç de la feina feta i jo no estava gens segur que pogués anar més enllà, perquè era un dels regidors que plegava.

Tornava a casa i tornava a la meva feina professional d'advocat i de professor de Dret Administratiu de la Universitat de Barcelona,

tan lleuger com havia entrat, naturalment amb més experiència de gestió i mantenint intacte la il·lusió per construir la ciutat que jo havia conegut tan de prop en aquells set anys apassionants. Vindrien reconeixements que també vull explicar, perquè m'omplen de joia i d'orgull, però ja ho faré més endavant.

VII

En totes les èpoques i segurament arreu, quallen determinades iniciatives sota l'impuls de personalitats singulars que saben connectar amb uns ideals col·lectius que coincideixen amb els seus personals. Aquestes dinàmiques no tenen assegurada una llarga progressió excepte si aconsegueixen engrescar individus de la mateixa generació, amb propostes plurals i integradores i que presentin una certa identitat ideològica extensament compartida. Penso que això ha passat —per cenyir-nos a l'Hospitalet i al període contemporani— amb alguns projectes reeixits —i molts d'ells ja desapareguts— com ara l'Agrupació d'Amics de la Música, l'Alpha 63 o, amb més distància, l'Ateneu de Cultura, l'Hospitalet Antifranquista o el Centre d'Estudis de l'Hospitalet per posar nomes uns quants exemples entre molts altres possibles.

Ha d'existir un nucli de persones, sempre molt apinyat i reduït, que tinguin la idea, que faci la crida i que doni cos a la iniciativa, però també cal que s'ampliï el focus per donar cabuda a propostes que interessin gent diversa, transversals, diríem ara. Quan neix l'AAM a finals dels quaranta del segle passat, en principi entre joves melòmans, es proposa agrupar un conjunt d'individus d'edats semblants i d'inquietuds artístiques molt més diverses: aprenents de mú-

sics, de poetes, de pintors, bàsicament d'origen menestral, fills d'una petita burgesia catalanista que ha estat mitjanament escolaritzada i és pas-sablement culta, que odia les formes de la dictadura però que entén que, si cal combatre-la, tampoc resulta aconsellable ni imprescindible —ni probablement possible— un compromís polític militant, més enllà del conreu d'una cultura pròpia de qualitat, compromesa intel·lectualment —i en aquest sentit també política— però pragmàtica, mantenint les formes. L'AMM neix l'any 1947, però no es legalitza fins al 1950, any en què aconseguirà que l'Ajuntament li cedeixi un local als baixos del carrer Baró de Maldà 15, que està cridat a convertir-se en un espai de cultura.¹¹ L'AMM es mantindrà fins al 1976, quan ja ha mort Franco i s'albiren uns nous ajuntaments elegits per sufragi universal que estan delerosos per protagonitzar un esclat cultural impulsat des de les institucions.

Anys després vindrà l'Alpha. Quan l'Alpha 63 neix, l'AMM està al cim de la seva activitat cultural, però els components de la nova entitat pertanyen a una generació posterior, tan catalanista i procliu a la cultura de qualitat com la que representa la vella guàrdia de l'AAM, tan fills de la petita burgesia com els anteriors, però que estan perdent la por dels vençuts i que s'arris-

Exposició de pintures al local de l'AAM. A la fotografia, en primer terme, Vicenç Capdevila i Jaume Reventós.

quen un pèl més en la crítica de la dictadura i, sobretot, que volen mostrar un punt de distància activa envers els possibilistes¹² i que estan molt més predisposats a l'evolució ideològica per la pròpia acció dels temps accelerats i canviants que viuen.

En tots dos casos, les respectives entitats neixen sota l'influx de personalitats decisives, Jaume Reventós en la primera i Ramon Miró en la segona, al voltant de les quals s'aplega una colla important de gent amb inquietuds artístiques i interessos més o menys explícits, inclinats a mantenir lligams estrets amb la intel·lectualitat del moment amb la qual se senten propers, culturalment vinculats i ideològicament compatibles. Tots dos col·lectius fundats successivament —AAM i Alpha 63— consideren la cultura un objecte qualitatiu de consum —sense rebutjar-la com a factor creatiu que cal conrear—, enriquidor socialment i vertebrador des del punt de vista de l'origen i de la classe social, que afavoreix la reflexió personal i el pensament crític. Presenten, en aquest sentit, un paternalisme proselitista amb voluntat pedagògica: cal portar la cultura —en aquest cas la catalana— al carrer, estendre-la i popularitzar-la. Amb aquesta proposta d'activisme cultural s'enfila el progrés

social, es vertebrava la ciutadania i se la integra críticament en la societat. Hi ha moltes maneres de fer cultura i l'Alpha 63 s'esforça per diferenciar-se de l'AAM, en el rebuig a qualsevol etiqueta que pugui ser qualificada d'elitista, perquè l'objectiu és arribar a la màxima gent que es pugui en una societat tan plural i diversa com ho és l'hospitalenca, i d'una manera el més directa possible.

El Capdevila regidor de Cultura, des del mateix moment de la seva incorporació al consistori, presenta apetències culturals que encaixen perfectament amb aquesta filosofia d'acció. És curiós que quan parla amb l'alcalde España, carlí i falangista alhora, i li explica els seus projectes que aviat posarà en marxa, no rebi, per pròpia confessió, cap retret, ans al contrari. A España ja li sembla bé que es faci cultura i que la cultura sigui un recurs més perquè l'Hospitalet es converteixi en una ciutat important i una mica més estructurada. És més, probablement considera que l'única manera de vertebrar una ciutat invertebrada com aquesta passa per promoure esdeveniments culturals que posin l'Hospitalet en el mapa.

En aquest sentit, Capdevila, Reventós i Miró no són més que tres exponents successius

Una de les parades de llibres que es van instal·lar a l'Hospitalet durant la Setmana Cultural i Jornades del Llibre de l'any 1968.

d'una proposta de renovació cultural que es produeix a mitjan anys seixanta —a l'Hospitalet com a tot arreu— des de posicions diverses però amb perspectives homologables i que, contra el que hauria estat imaginable, mantindrà una clara línia de continuïtat en els consistoris sorgits en el període democràtic. De fet, el que representen Capdevila, Reventós i Miró successivament en el terreny cultural no mostra sensibles diferències amb el que han representat amb posterioritat les polítiques culturals, els mecanismes i les eines que s'han fet servir a l'Hospitalet en el darrer mig segle, on els diferents regidors de Cultura, els nombrosos tècnics i els instruments de participació han estat tan continuïstes en els objectius com en els hàbits clientelistes que necessàriament s'han establert. Ja tornarem sobre aquesta qüestió.

Capdevila sí que representa, com a regidor de Cultura i en aquell ajuntament dels seixanta, un punt d'inflexió. Més que un punt d'inflexió pròpiament dit, un punt de partida que després s'ha mantingut, amb alts i baixos i en funció de les conjuntures i els pressupostos, fins pràcticament ara mateix. Abans de Capdevila, Cultura era una ponència que centrava bona part dels seus esforços en la gestió escolar, en un moment

de fortes demandes i notables desequilibris. Tenia cura, des de les infraestructures a la promoció de nous projectes, com el Copem. L'activitat de carrer en el que podríem caracteritzar com a promoció de cultura se circumscribia a la programació de Festes, especialment les festes majors, on sempre hi havia algun petit espai per a la difusió cultural i la participació dels veïns.

Amb Capdevila, Cultura es va convertir en una ponència dinàmica amb un criteri de programació de qualitat, completament aliena a les activitats de les regidories de Festes que tenien una connotació més popular i, en aquest sentit, menys exigent. La seva aportació va ser notable perquè va entendre que es podia compatibilitzar cultura de qualitat amb cultura per a la gent, amb cultura de carrer. Les coses canviaran relativament en aquest terreny quan es converteixi en alcalde. El Capdevila alcalde serà una altra cosa i convindrà analitzar-lo amb deteniment.

Tornem un moment al principi, però. Una gran part de les primeres realitzacions de Capdevila en l'àmbit cultural beu de dos brolladors i, encara que tot el mèrit és seu, els fonaments són evidents i ell no els amaga. D'una banda, Capdevila no té més remei que fixar-se en el tipus de Cultura de qualitat que es programa es-

Cartell de 1970 de la IV Setmana Cultural i Jornades del Llibre.

poràdicament i que té com a nucli selecte l'AAM. Reventós, conscient del canvi que s'acaba de produir a l'Ajuntament, no trigarà gens a animar-lo perquè, amb més recursos i moltes més capacitats, encapçalí projectes que l'AAM pot imaginar però que difícilment pot gestionar amb l'exigència requerida i la regularitat recomanable. Un primer exemple és el Premi de Pintura. Però n'hi ha molts més: les Festes modestes de Primavera que l'AMM havia ençetat feia uns anys, acaben també prenent un relleu de qualitat considerable amb les Jornades del Llibre i la Setmana Cultural, que es fa arribar progressivament a tots els barris, amb la seva vocació de popularització cultural, però sempre ben diferenciada de les activitats directament "festivaleres". Poc temps després, tota la inquietud teatral de l'AAM i del Centre Catòlic agafa, amb els Festivals Populars d'Estiu i la programació de la Carpa, una dimensió insospitada que reblarà el clau quan el mateix Alpha 63 es decideixi a participar activament amb les seves realitzacions particulars —Juli Cèsar, etc.—,

que acabaran de dimensionar els objectius de la Ponència de Cultura.

L'altre brollador del qual beurà Capdevila és a l'ajuntament mateix. Arriba amb ganes de fer coses i trobarà en Francesc Marcé un Negociat procliu a fer realitat les propostes, entre elles la segona època del Butlletí d'Informació Municipal, que es converteix de facto en un aparador molt expressiu de les activitats de Cultura. I també amb altres persones vinculades a les associacions més actives del municipi, el mateix Reventós, Javier Pérez-Portabella, etc. Capdevila és —hàbil, jove i intel·ligent— en aquesta època una esponja. Sap el que vol i el que no vol. Vol que la Cultura que ell promociona tingui el signe que defensa l'AAM, l'Alpha i altres entitats de relleu, sense cedir massa protagonisme. Tots els imputs del seu voltant que van en la seva línia són madurats per ell i aplicats. De totes les experiències, converses i propostes directes i indirectes amb la gent del món cultural de l'Hospitalet del moment i d'arreu, sorgiran totes les iniciatives ja esmentades, però també alguns projectes estratègics, com ho serà el futur Museu d'Història, o més conjunturals i casuals, com ara l'adquisició del quadre de Barradas o la recuperació dels retaules de l'església de Santa

Cua d'escolars a l'entrada del Teatre Popular Portàtil. Any 1969.

Eulàlia de Mérida, i fins i tot la gran exposició de Madrid, que ell tan recorda.

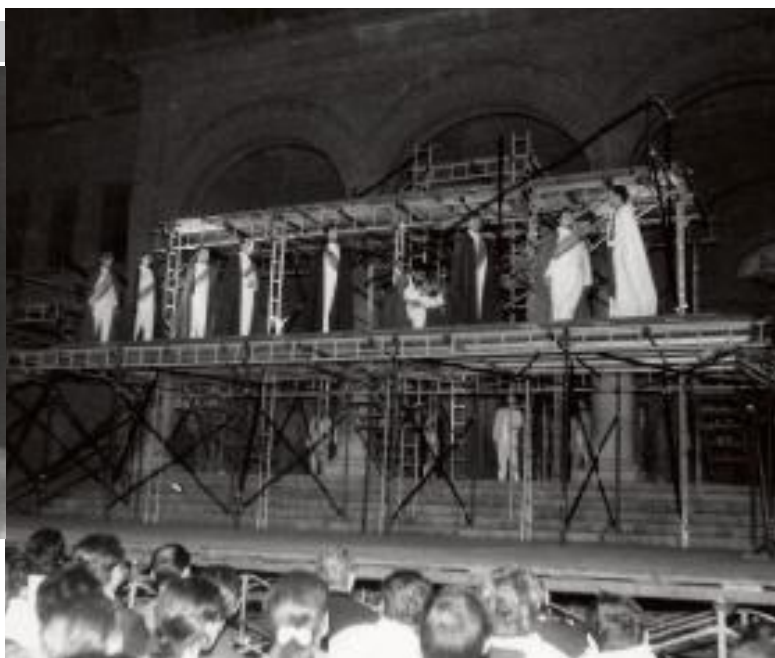
Cal tenir en compte que Marcé forma part de la galàxia Reventós, perquè és soci d'antic de l'AAM i abans ho havia estat del Casino Nacional on va fer el butlletí de l'entitat durant uns quants anys. La gent de l'Alpha, que neixen com a grup l'any 1963 però prendran carta de naturalesa cap a l'any 1966, representaran una nova fornada de joves inquiets. Ja hem explicat que són de la generació posterior als fundadors de l'AAM i amb una vocació més transversal des del punt de vista social. Però en poc temps, tots coincidiran alhora en la pràctica cultural: possibilistes com el mateix Capdevila, pragmàtics com els de l'AAM i renovadors com els de l'Alpha, participaran del disseny de la política cultural de finals dels seixanta, que tindrà continuïtat també en la dècada següent.

Quan Capdevila torni com a alcalde, sap que el prestigi cultural que va acumular fins l'any 1971 s'ha de rendibilitzar i, per convenciment i per oportunitat, promourà ben aviat Joan Miró, factòtum de l'Alpha 63 i germà del fundador, com a

nou tinent d'alcalde de Cultura, amb un paper molt rellevant en el consistori a partir de 1973.

No podia ser conscient, no obstant això, que pràcticament des que ell havia abandonat Cultura, a la ciutat s'havia obert un debat en profunditat en consonància amb les noves realitats històriques —el maig francès, la guerra de Vietnam i les brutals contradiccions del darrer franquisme—, que superava la fins aleshores tradicional oposició entre la cultura de qualitat i la cultura de masses, per obrir-se una nova controvèrsia entre el que havia de ser una cultura de classes mitjanes i una cultura radical, una cultura circumscrita a l'evolució del país i una cultura compromesa, amb vocació de motor social.

Com l'AAM, l'Alpha era un grup polièdric, amb gent molt variada i amb inquietuds diverses que ben aviat va trobar en la realització teatral la clau de volta de l'acció cultural que preconitzava. Va organitzar de tot, però el teatre va acabar sent la seva essència i on va abocar una part considerable de la seva energia. També va ser on va recollir els millors fruits i on es van registrar les reflexions més agosarades sobre el

L'espectacular muntatge de Juli Cèsar a la plaça de l'Ajuntament (escales de l'església de Santa Eulàlia de Mèrida) per part de l'Alpha 63, va representar la majoria d'edat del grup i alhora, l'inici de la reflexió sobre la funció social del teatre en una ciutat com l'Hospitalet. Les fotografies d'aquestes dues pàgines són de l'arxiu de l'Alpha 63, reproduïdes al llibre de Jaume Botey, Alpha 63: fets i llegat.

que estaven fent i el que volien fer. De bon principi, les peces que van elegir per representar anaven molt més enllà del teatre diguem-ne amateur. L'objectiu s'imbricava amb la filosofia del grup i per tant feien un teatre de compromís que tractava d'influir sobre l'espectador, provocant-li la reflexió i la crítica. Això es va complir amb *Homes i no*, *Tres peces curtes*, *Volpone*, *Un prometatge* i *L'os*, *La rosa i l'anell* i, sobretot amb *Juli Cèsar* i *L'encens i la carn*, les set peces que va posar en escena el grup entre el 1965 i el 1969.

Quan s'estrena aquesta última, l'1 de gener de 1969, el debat intern sobre el model teatral està en el seu punt culminant. I sembla que el consens s'estableix sobre la base d'un enfoc "decididament popular"¹³ en la línia del *Piccolo de Milà*, que defensa un "teatre sense misteris intel·lectualitzats, sinó directe". En aquest punt, el treball de Feliu Formosa que, sota el títol global de *L'encens i la carn*, reuneix

cinc farses dels segles xv i xvi, que posen en el centre del debat la crítica sobre les formes de vida en un món regit, d'una banda, per la petita burgesia que lluita per l'hegemonia, i de l'altra per l'església i una noblesa oligàrquica en decadència, en serà l'essència i el referent.

El debat en el si de l'Alpha arriba amb aquest muntatge a un punt de no retorn i només mig any després, cinc dels membres més destacats de l'elenc teatral¹⁴ inicien un camí de ruptura, apostant pel model de *L'encens i la carn*, però defugint els entrebancs lingüístics —el català com a exclusiva eina vehicular—, al servei d'un públic heterogeni amb voluntat emancipatòria —el majoritari a l'Hospitalet— i cercant un camí clarificador sense eclecticismes fàcils. És el final proclamat de l'Alpha 63 i l'inici d'una altra mirada cultural que, en endavant, marxarà paral·lela, sense possibilitats de coincidència, amb les polítiques culturals que impulsarà l'Ajuntament.

Sobre aquestes línies, La rosa i l'anell, també de l'Alpha 63 i, a la dreta, una escena de L'encens i la carn, la peça que va remoure els objectius teatrals del grup.

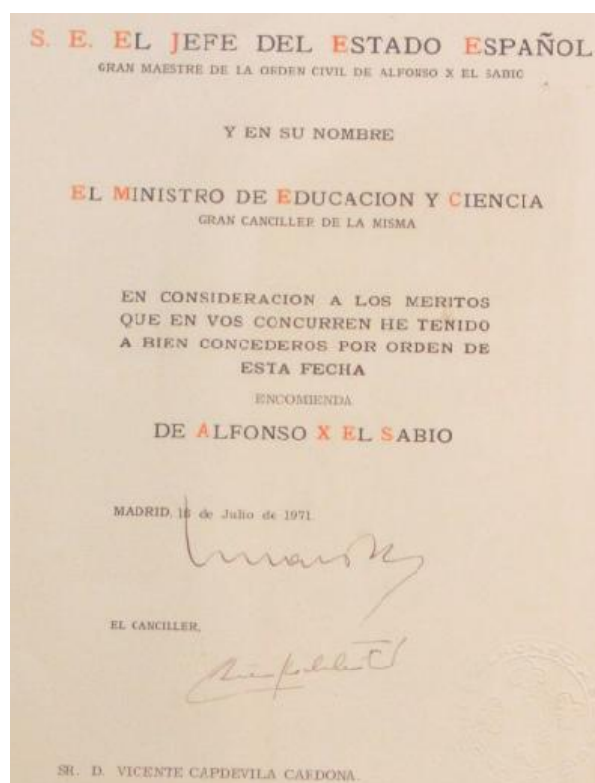
A partir d'aquest moment tot restarà més clar. Es definiran dues fórmules d'acció cultural: la que anirà vertebrant l'Ajuntament sobre la base de fusionar tots els protagonistes d'aquestes experiències fins ara diverses, i la que es desenvoluparà off, que evolucionarà des del teatre popular a la professionalització, passant per una experiència atípica de teatre de classe clandestí i que vindrà recolzada per experiències paral·leles en cinema i professionals en el món de la premsa, que proporcionaran un nou context d'activisme polític i compromís, obertament esquerranós. Tindrem oportunitat de parlar-ne més endavant.

VIII

Ja he explicat que els quasi set anys com a regidor de Cultura van ser els més intensos de la meua vida política, que va durar més de 20 anys. I de tot el període, una de les coses que recordo amb gran satisfacció és la concessió de l'“Encomienda de Alfonso X el Sabio” que em va atorgar el Ministeri d'Educació i Ciència l'any 1971, quan vaig deixar la Ponència de Cultura, a petició del cos de Magisteri de la ciutat en agraïment per la tasca desenvolupada per la ponència en aquests anys.

El pla de construcció de noves escoles, les biblioteques escolars multifuncionals i els programes de reciclatge i formació que es van impulsar durant aquest període van ser especialment ben valorats per un cos d'ensenyants que havia fet molt per la ciutat i que havia entès la importància que tenia per a l'Ajuntament.

De fet es van crear durant aquest període més de 13.000 noves places escolars, 16 nous centres d'EGB, nous instituts —a Can Serra i a Bellvitge/Gornal— i es va fer la cessió al Ministeri d'Educació de l'antic Copem, a més de dos nous centres d'FP... I es van establir les bases per aconseguir gairebé 7.000 places escolars més —amb l'obertura de 6 nous centres d'EGB— i 50 aules de preescolar.

Encomienda de l'Ordre d'Alfonso X el Sabio a Vicenç Capdevila.

Deixava l'Ajuntament, doncs, amb un bon sabor de boca, amb satisfacció i amb un balanç que no només jo considerava positiu. Des del punt de vista cultural, tenia la sensació

Imatge de la presa de possessió de Vicenç Capdevila com alcalde de la ciutat, durant el seu discurs després de prometre el càrrec.

que s'havia iniciat una nova manera de vertebrar la ciutat i que s'havia fet, incorporant als objectius comuns bona part de la gent que ja es destacava per la seva voluntarista activitat d'anys en aquest mateix àmbit. I marxava amb la ferma idea de tornar si hi veia possibilitats. Tenia només 34 anys i el cap ple de projectes. I entre els projectes, reservats, però bastant evidents, hi havia el de succeir España a l'Alcaldia, perquè sempre he pensat que una de les satisfaccions polítiques més grans és arribar a ser alcalde de la ciutat on has nascut. Les coses van anar bastant rodades perquè només dos anys després se suscita el relleu —l'Espanya ha de marxar— i jo tinc la disposició necessària. Jo no era pas el candidat predilecte de l'Espanya, si és que ell algun grau d'influència podia tenir. Pel que sembla, el seu candidat era l'arquitecte Josep Casals, que havia estat regidor d'Urbanisme, un aspecte que el vinculava força amb l'alcalde. Pel nombre d'habitants de la ciutat, el nomenament corresponia al minis-

tre de la Governació, que actuava en aquesta qüestió lògicament a través de la Direcció General d'Administració Local de la qual era titular aleshores Fernando Ybarra, també antic alumne de Deusto i de la mateixa promoció del Cruz Martínez Esteruelas.

Per cert que l'industrial Pere Rovira, el dels vins, que vivia a Santa Eulàlia i que era, si no recordo malament, conseller del Banc Condal i amb vincles amb l'alcalde de Barcelona Porcioles, va fer alguns intents que no van reeixir, i el 3 d'abril de 1973, jo prenia possessió del càrrec com a alcalde de la ciutat.

Del discurs de presa de possessió¹⁵ recordo dues coses. La primera, que vaig explicar que no portava cap programa concret perquè l'alcalde era només el president d'un òrgan col·legiat que prenia els acords per majoria de vots, i la segona, que l'administració municipal havia —i ha— de respondre sempre als reptes dels seus administrats fent servir l'agilitat, l'agudesia i la creativitat, perquè no és possible, no té sentit, queixar-se permanentment de la insuficiència de mitjans o dels límits de l'autonomia municipal, de la falta de competències. Jo no pensava queixar-me d'aquestes dificultats inherents perquè per a mi, la política —i aquestes van ser les meves darres paraules—, és l'art de fer possible el que és necessari.

Durant els meus set anys d'experiència municipal en l'àmbit de la cultura, vaig haver de tirar d'imaginació en moltes ocasions i el resultat va ser prou satisfactori. Ara s'obria un

El nou alcalde al seu despatx i, a sota, durant el dinar de benvinguda al càrrec, el moment del discurs de l'alcalde sortint.

camp molt més complex, perquè la ciutat estava per sobre dels 200.000 habitants i hi havia una mancança de serveis i equipaments de tot tipus... i pocs recursos. Voldria matisar, però.

Sempre hi ha pocs recursos quan es volen fer coses. Però jo ara crec, i també ho creia aleshores, que malgrat que sempre hi ha menys recursos dels que caldria, hi havia recursos suficients per fer moltes coses necessàries. I la prova és que es van fer. Els ajuntaments continuen queixant-se a dia d'avui de la subordinació financera que pateixen els municipis i de la manca d'autonomia municipal. Ara, igual que aleshores.

Però jo estic convençut que cada vegada més i, darrerament, de manera molt evident, els ajuntaments han disposat i disposen de recursos suficients per fer front a moltes de les necessitats de la comunitat. Sobretot ara que ja estan enllestides les infraestructures i la majoria d'equipaments —el que ha suposat més despesa sempre ha estat la inversió— i que les ciutats ja no creixen al ritme que creixien. Afirmo que s'ha gastat per sobre del que calia i que s'ha suplert la manca de creativitat dels

polítics a base d'injectar recursos i de contractar assessors i tècnics diversos.

Vull posar només dos exemples. Aleshores, i també avui, els ajuntaments es financen en molt bona part amb el que es recapta de l'IBI —del qual participen en un 90%—, abans el que eren les contribucions urbana i rústega. Només que es fes una bona actualització del cadastre de manera regular i precisa, es resol·dria una part molt important del finançament local. Vull dir amb això que moltes vegades el que cal és competència i fer les coses bé. I l'altra és l'enginy, la intuïció. Hi ha molts comportaments del líder polític que no estan vinculats necessàriament a qüestions econòmiques i que deixen empremta i determinen la qualitat de l'acció política. Alguna experiència he explicat aquí i encara puc afegir més intuïcions: programació de noves activitats, reorientació d'un servei, una altra manera d'exercitar-lo, canvis en la normativa, etc.

Recordo, per exemple, que quan era alcalde, a la carretera de Collblanc es produïen molt sovint accidents, atropellaments... era una via cada vegada més densa i amb poques possibilitats de desdoblaments, així que amb el regidor de Via Pública d'aquell moment, Jordi Balart, vam decidir posar un radar urbà. Doncs bé, el radar valia un milió de pessetes

Inauguració de la biblioteca Josep Janés de la Torrássa, l'any 1970, quan Capdevila encara era ponent de Cultura. A la imatge, el president de la Diputació i la vídua de Janés, flanquejats per Capdevila i l'alcalde España.

d'aleshores i no podíem invertir aquella quantitat en un aparell que serviria sobretot com a prevenció. Què vam fer? Jo li vaig dir al Balart: "Escolta, encarrega una colla de cartells avisant que hem instal·lat un radar a la carretera i els penjarem com si el radar hi fos." I així es va fer. La conflictivitat de trànsit va decaure i el radar no va existir mai...

Ja ho he dit altres vegades. Quan t'impliques plenament en l'objecte de la teva activitat, hi aboques el 200% del rendiment i això és nota. He parlat del pla d'escoles. Doncs l'explico. Només arribar a Cultura detecto que entre els molts equipaments que li calen a la ciutat, les escoles són sens dubte el més important. Però els barris estan ja massificats i pràcticament no hi ha espai on posar-les i encara menys les instal·lacions que li són inherents, com les esportives o les biblioteques. Aleshores em vaig reunir amb l'equip d'arquitectes que dissenyaven aquests equipaments i els vaig dir: "Vull un tipus d'escola on la pista poliesportiva i la biblioteca escolar estiguin situades a la planta baixa i amb accessos directes des del carrer diferents als de l'escola, de manera que puguin ser aprofitables, quan l'escola tanca a la tarda, per la resta del veïnat".

I així es va fer, de manera que els mateixos barris que abans no tenien escola, ara podien tenir escola i biblioteca i poliesportiu aprofitant un espai escàs però que, utilitzat creativament, resultava força rendible. Vam signar un acord amb el Ministeri d'Educació segons el qual les biblioteques escolars creades

per aquesta via es convertien en biblioteques públiques a partir d'una hora determinada i els caps de setmana, i així va ser com l'Hospitalet va disposar d'una xarxa de biblioteques, per exemple, que li va resultar inaudita —quan la va conèixer— al mateix primer regidor de Cultura de l'etapa democràtica, l'escriptor Francesc Candel. Per cert, a qui jo havia convidat quan era ponent de Cultura a inaugurar la biblioteca municipal de la plaça Espanyola de la Torrássa, que havíem dedicat a l'editor Josep Janés, nascut a Collblanc, i que havia estat l'editor de la seva primera novel·la, *Donde la ciudad cambia su nombre*. Posteriorment —i perme-te'm un parèntesi—, Edicions 62 li publicaria, com se sap, un llibre molt destacat, *Els altres catalans*, que havia tingut el seu origen en un article que havia inclòs abans a la revista *La Jirafa* —de la qual van sortir 18 números entre els anys 1956 i 1959—, precisament fundada i dirigida pel meu amic Rafael Borràs.

Fer possible el que és necessari. Aquest lema el vaig aplicar permanentment, perquè a l'Hospitalet hi havia moltes coses necessàries que calia fer possibles. Les competències, d'alguna manera, te les crees tu. Les lleis de Règim Local detallen les competències dels municipis, però totes elles preveuen, a més, la possibilitat que aquests puguin promoure les activitats o prestar els serveis que contribueixin a satisfer les necessitats i aspiracions de la comunitat. Ara, per exemple, a diferència del que passava abans quan els municipis ens queixàvem de no tenir competències, els ajun-

Placa de l'any 1972 de l'Agrupació d'Amics de la Música, agraïnt al ponent de Cultura, Vicenç Capdevila, la seva tasca al municipi.

taments tendeixen a queixar-se de tot el contrari: si no tinc recursos, no vull les competències. De manera que amb l'excusa dels diners, no es beneficia la ciutadania. Nosaltres no teníem competències en formació i vam organitzar un Seminari de Pedagogia; no teníem competències en aplicació tecnològica i vam muntar un Servei Municipal de Mitjans Audiovisuals per donar suport a la tasca didàctica amb tot l'aparell audiovisual que aleshores començava. I quan em vaig fer càrrec de l'Alcaldia, de seguida vaig pensar en la manera de muntar una xarxa de patronats municipals d'on van sorgir els de Cultura i d'Esports.

Però l'Hospitalet tenia dos grans problemes: aquest de la extensió i de la vertebració cultural al qual jo em vaig dedicar en cos i ànima durant els 7 anys de ponent de Cultura—inclous els greus problemes d'equipaments i serveis—i el del creixement urbanístic desorbitat. Ara, com a alcalde, tenia l'obligació de tractar en profunditat un tema que jo ja havia debatut molt amb diferents companys durant l'anterior etapa, però que quedava fora del meu àmbit concret d'actuació. Quan comentàvem l'enorme i sobtat creixement de la ciutat, recordo que sempre deia que no em preocupava si una ciutat arribava als 300.000 o als 600.000 habitants. El més preocupant era que els habitants que fossin no tinguessin

cobertes les seves necessitats individuals i col·lectives. Com que a l'Hospitalet el problema tenia difícil solució per les mateixes característiques de la ciutat, calia orientar la tasca de govern a limitar-ne el creixement.

Clar l'objectiu, el primer que faig és revisar les ordenances municipals d'Edificació i al gener de 1974 s'aprova pel ple una modificació d'ordenances adreçada a aturar el creixement demogràfic. La norma prohibeix, a partir d'aquest moment, la possibilitat del desdoblament de la planta baixa en entresol i soterrani, la impossibilitat de dedicar a habitatge els semisoterranis i les plantes baixes, suprimir els àtics i els sobreàtics i limitar l'altura dels edificis. Tot un reguitzell de situacions que es donaven extensament a la ciutat. I es produeix aquest pas justament quan es discutia la revisió del Pla General Metropolità de 1976, que buscava posar ordre a nivell global en el desgavell dels anys seixanta.

Les modificacions aprovades afectaven els barris tradicionals de la ciutat, és a dir, allà on hi havia planejament d'illes tancades i on l'alçada de l'edificació es limitava en funció de l'amplada dels carrers, però no en canvi allà on s'aplicaven plans especials poligonals que es regien per normes pròpies com eren els casos de Can Serra i Bellvitge. Per això vaig haver d'intervenir directament en aquestes dues

Placa i ceràmica de l'any 1971, que els funcionaris de Cultura de l'Ajuntament van entregar a Vicenç Capdevila quan va deixar la ponència. En ella es llegeix, entre altres coses: "els qui trobà com a funcionaris i deixà com amics". La signen, Francesc Marcé, Rosa Gómez, Nuria Hernández, Marià Riera, José Gómez, Anna Maria Martí i Amadeu Gusart.

realitats urbanes que s'escapaven de la norma general.

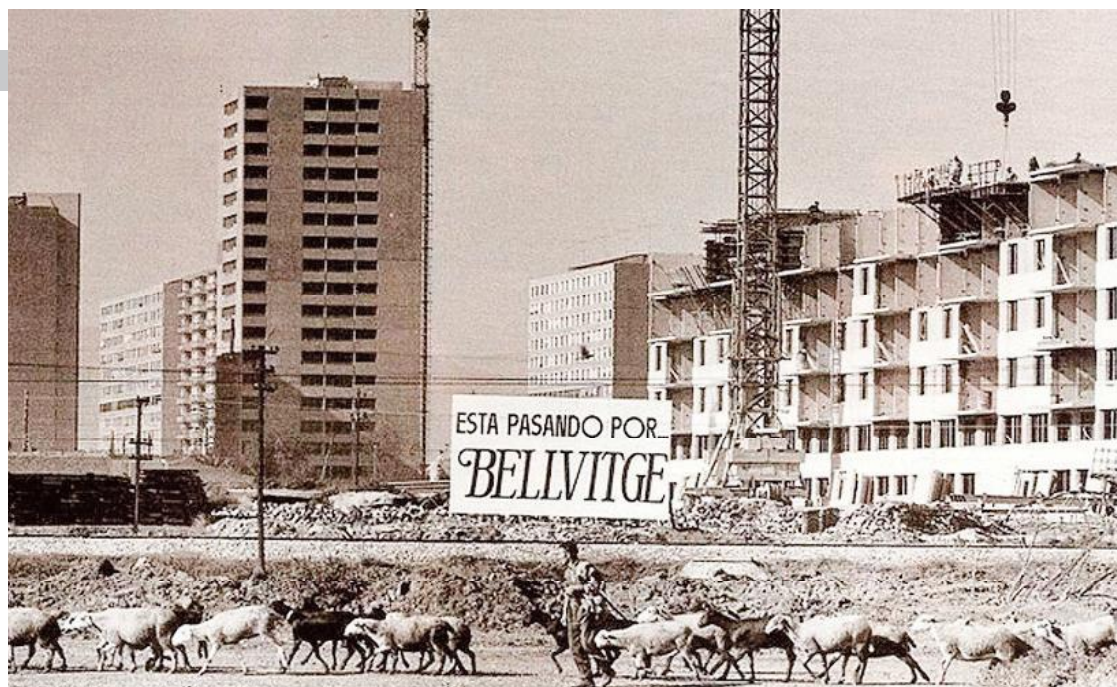
El polític pren les decisions, però els equips són els que dissenyen i executen. Quan vaig ser ponent de Cultura, Marcé era el cap de Negociat i no hi havia més de mitja dotzena de funcionaris, incloses secretàries, vinculats a l'àrea. Quan vaig ser alcalde em vaig recolzar força en l'equip del Negociat d'Urbanisme, que respirava bastant en la mateixa línia que jo: Carles Ponsa al capdavant, Joan Torres, Ernest Salarich i Pere Caralps en l'àmbit jurídic, van fer una bona feina en aquest sentit, així com Mercedes González Fanjul amb l'articulació de la modificació de les ordenances. I si menciono tants col·laboradors no puc deixar de citar Maria Teresa Vila, la meua secretària, intel·ligent, eficaç i amb el suficient *savoir faire* com per estar permanentment al meu costat.

Quan vam estudiar el planejament de Can Serra, vam observar que el Pla Especial determinava un volum edificable en funció de la superfície de l'àmbit d'actuació amb un coeficient d'edificació concret. Fets els càlculs, vam observar que malgrat que el pla preveia blocs que encara no estaven construïts —però que si estaven grafiats en el planejament—, el volum construït ja complia la previsió total, de manera que vam aturar l'edificació dels nous

blocs. Al juliol de 1974, poc abans de l'aprovació definitiva de la modificació de les ordenances municipals (setembre de 1974), suspeníem les llicències de construcció a Can Serra i just un any després fèiem l'aprovació inicial de la revisió del planejament urbanístic. L'aprovació provisional es faria al desembre de 1975, i el 31 de març del 1977, la CMB acordava l'aprovació definitiva. La promotora, naturalment, va recórrer l'acord municipal, però els tribunals van donar la raó a l'Ajuntament.

Amb l'èxit de Can Serra, vam intentar el mateix a Bellvitge, però no ens en vam sortir perquè allà el que estava construït corresponia fil per randa amb el planejament. i l'única manera d'aturar el creixement del polígon consistia a modificar el pla i, previsiblement, indemnitzar les promotores.

A Bellvitge, quan jo era ponent de Cultura i quan encara amb prou feines s'havien edificat uns pocs blocs, ja vaig impulsar una revisió del pla parcial perquè el planejament aprovat posava de relleu l'absència d'equipaments socials suficients. Així, el 22 d'abril de 1968 el Ple va aprovar la revisió del pla parcial per a la ubicació d'usos públics i remodelació volumètrica del polígon, com a conseqüència d'un Informe de les ponències de Cultura, Sanitat i Assistència Social i Delegació d'Esports

Fotografia del polígon de Bellvitge en plena construcció als anys 60, quan sobre el plànol només s'havien grafiat els habitatges i pràcticament cap servei.

en relació a les necessitats del polígon de Bellvitge, que porta data d'11 de març de 1967 quan feia un any i escaig que s'havien iniciat les obres, i que, com he dit, és l'origen d'aquesta revisió.

En el text s'expressa clarament una responsabilitat i alhora una mancança. La responsabilitat, en aquests termes: “... resulta indiscutible que el directo destinatario de un plan de urbanismo son los hombres [...] y estos hombres, agrupados ya en una comunidad social, demandarán incuestionablemente del Municipio del que forman parte, aquellos servicios e instrumentos de carácter imprescindible para la satisfacción de sus necesidades físicas y espirituales y que el Municipio está obligado a suministrarles...”. I la mancança: “La ausencia de muchos de estos servicios que podríamos calificar como de sociales [...] en el Plan Parcial de Bellvitge, con la tremenda carga de responsabilidad que contiene para el Municipio, ha llevado a los departamentos de Cultura, Sanidad, Asistencia Social y Deportes a someter a la Corpora-

ción Municipal un estudio sobre las necesidades del Plan en las respectivas materias de su competencia”.

En l'àmbit cultural, l'informe al·lega mancances en el planejament aprovat, pel que fa a ensenyament secundari, escoles bressol, biblioteques i sales de reunió i altres atencions culturals. Només pel que feia a grups escolars de primària, el pla garantia espai inicialment per a 8 centres escolars, suficients per a la població estimada de 63.500 habitants que es preveien per a Bellvitge, però en canvi no considerava la necessitat d'un institut oficial d'ensenyament secundari (*Instituto Oficial de Enseñanza Media*, aleshores) per cursar estudis de batxillerat superior ni les 6 o 7 seccions delegades d'instituts que la llei preveia aleshores per als estudis de batxillerat elemental entre els 10 i els 14 anys. Això volia dir, pel que fa a la superfície, que el pla no preveia una reserva de 10.000 metres quadrats per a la construcció d'un Institut Oficial d'Ensenyament Secundari, ni els 36.000 o 42.000 metres quadrats més

que faltaven per a l'ensenyament del batxillerat elemental.

L'informe preveia també la necessitat imminent de 25 escoles bressol repartides pel barri, que no tenien reserva d'espai sobre el terreny. Algunes d'aquestes escoles bressol podien ocupar un lloc en els 8 grups escolars previstos, però era evident que en faltarien almenys una vintena més. Cada una d'aquestes escoles precisava aleshores, segons els estàndards a l'ús, uns 2.000 metres quadrats de sol, cosa que indica que calien uns 40.000 metres quadrats més per a escoles bressol. El pla d'urbanització de Bellvitge no preveia tampoc que calien almenys quatre edificis com a Casa de Cultura, on incloure sales de reunió, sales d'exposicions, teatres, biblioteques, etc., dels quals no es feia reserva de terrenys expressa perquè se suposava que aquests edificis podien incloure també altres serveis esportius o assistencials sobre els quals també calia la reserva oportuna de sòl.

L'informe considerava que, a més d'aquests serveis culturals, calia preveure'n d'altres, com ara Escoles d'Oficis Artístics i Arts Aplicades, de Mestratge Industrial o d'Ensenyament Professional, d'Idiomes, d'Educació Especial per a discapacitats mentals, físics o sensorials, tallers de readaptació per a discapacitats, etc.

Si les mancances culturals eren aclaparadores sobre el plànol, les sanitario-assistencials resultaven impressionants. No hi havia cap reserva de sòl per a serveis sanitaris tan imprescindibles com ambulatoris, centre quirúrgic d'urgència, instituts d'higiene, etc. Per a la instal·lació d'aquests serveis, es considerava imprescindible una reserva de superfície de 5.000 metres quadrats. Calien, també, uns altres 5.000 metres quadrats per a la creació

d'un parell de centres socials on poder ubicar serveis sanitaris de petits tractaments, llars d'avis, etc.

Sobre el grafiet del pla d'urbanització de Bellvitge no es veia tampoc un sol espai dedicat a instal·lacions esportives. Ni un sol camp d'esports, ni una pista poliesportiva, ni una piscina, ni un gimnàs..., únicament els patis escolars que podien fer-se servir, com a molt, després que tanquessin les escoles i encara amb limitacions...

El darrer punt de l'informe municipal era una declaració de principis sobre un urbanisme al servei de les persones. Deia, per exemple: *“Un Plan de Urbanismo no puede, en modo alguno, limitarse a ser instrumento para la solución del problema de la vivienda y de la circulación”* i afirmava que *“la responsabilidad de la Administración Municipal, como receptora y realizadora de las aspiraciones ideales de la comunidad municipal se agrava, sin duda, en estos mastodónticos polígonos, dado que el Plan Parcial que les da la vida, muere en el mismo acto, es decir, distribuye de un modo tan exhaustivo el destino del espacio sobre el que opera, que cada palmo de terreno está determinado a soportar un uso concreto con nulas o escasísimas posibilidades de variar”*.

Finalment, instava a comunicar a la Immobiliària Ciudad Condal SA, entitat promotora del Polígon de Bellvitge, l'informe *“para que proceda a su estudio y juntamente con las referidas ponencias [les que l'havien elaborat] y la de Urbanismo se celebren conversaciones para su concreción en el Plan Parcial como trámite previo a la modificación del mismo”* i, si no hi havia acord, facultar l'alcalde, si així ho considerava el ple municipal, per adreçar-se a la Comissió d'Urbanisme i Serveis Comuns de Barcelona i altres Municipis, interessant la mo-

L'alcalde Capdevila en una visita al barri de barraques de La Bomba, escoltant les deficiències que patien els veïns.

dificació del pla per incorporar les demandes de terreny que incloïa l'informe. Uns 100.000 metres quadrats pel cap baix, sense comptar la reserva d'espai esportiu.

Aquí no es va acabar tot. Després, al març de 1975, sent ja alcalde, suspeníem llicències per aturar el creixement i entre març de 1976 i juliol del mateix any fèiem l'aprovació inicial i provisional, que es veuria definitivament referendada al maig del 1977, quan la va aprovar definitivament la Corporació Metropolitana de Barcelona. Malgrat que sabíem que allò costaria molts diners a l'Ajuntament, ho vam tirar endavant i es van aturar exactament 18 noves torres de 18 plantes i 12 blocs més de 14 plantes que formaven part del Pla Especial, una barbaritat tenint en compte el que avui ja és Bellvitge.

S'ha de dir, en honor a la veritat, que els veïns del polígon ho van posar molt fàcil, perquè van endegar un moviment de protesta molt sorollós que va ajudar força l'Ajuntament, que ja havia pres la determinació. Com que les coincidències veïns-Ajuntament eren absolutes en aquest terreny, la decisió municipal no va ser gens complicada, però cal dir que si l'Ajuntament no s'hagués implicat en la reducció del creixement demogràfic, els veïns

sols no se n'haurien sortit, perquè la llei, inicialment, estava a favor dels promotors, amb un pla urbanístic aprovat.

Per cert que la Junta de govern del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya va prendre un acord¹⁶ felicitant l'Ajuntament per la responsabilitat urbanística demostrada.

El cas de Bellvitge era redundant perquè, com ja hem vist, durant la meua època com a ponent de Cultura havíem hagut de negociar amb els promotors canvis d'ubicació dels blocs previstos per tal de fer més factible la construcció escolar o algun altre equipament concret i, sobretot, posteriorment pel cas dels semisoterranis. Com que Bellvitge es troba en una cota molt baixa respecte del nivell marítim i les infraestructures deixaven molt que desitjar, cada vegada que plovia una mica fort, aquells habitatges s'inundaven i els veïns, naturalment, ho perdien tot i havien de començar de nou. Com que el problema no tenia solució, vaig aplicar una figura jurídica que jo coneixia per la meua formació acadèmica i que és una variant poc coneguda —o, si més no, poc aplicada— de l'expropiació forçosa: la confiscació. D'aquesta manera l'Ajuntament va confiscar a la promotora de Bellvitge —Inmobiliaria Ciudad Condal, SA— un bloc sencer que estava cons-

Capdevila, la seva esposa (al centre de la fotografia) i alguns dels seus fills, en la cerimònia de bateig del Vicentico, el fill d'una família barraquista que porta el nom de l'alcalde, a la barriada de La Bomba.

truït i encara no venut, per ubicar-hi tots els veïns dels semisoterranis i declarar inhabitables aquests habitatges.

En aquest tipus d'actuacions hi va haver un canvi radical en pocs anys. D'un Ajuntament que, pressionat per les circumstàncies i la immigració, havia donat tota classe de facilitats per a l'edificació sense gaires contrapartides dels promotors, a un Ajuntament que en pocs mesos limitava les ordenances per restringir l'edificació i intervenia sobre plans especials consolidats per limitar el nombre de blocs. I en tots els casos, amb les protestes com a teló de fons, es va actuar al costat dels veïns que aleshores semblaven tenir-ho molt clar.

A l'Hospitalet no l'ha ajudat gens ni mica la seva ubicació al mig de la conurbació de Barcelona. Jo vaig ser, com a alcalde de l'Hospitalet, vicepresident de la Corporació Metropolitana de Barcelona i he de dir que aquest organisme sempre —abans i, pel que es veu, ara— ha tingut una exagerada vocació de creixement urbanístic empès també per la demanda d'habitatges permanent de la gent, que es trasllada on hi ha els serveis, la indústria, el comerç, la riquesa en definitiva. Ha passat així des dels anys seixanta fins a l'esclat de la crisi del 2008 i això no és que sigui dolent, però s'ha de fer amb sentit de la mesura i amb intel·ligència. I no crec que sempre hagi estat

així. Com és obvi, un habitatge no és només un sostre. Comporta moltes més coses. La vida sobre el territori ha de ser equilibrada i, si no s'hi poden ubicar tots els serveis, s'ha d'aturar el creixement. No és acceptable aquest sistema de saturació urbanística que va començar aleshores però que no s'ha aturat.

Una reflexió per mi important: sempre hi ha un pretext per construir. Abans era l'emigració, després la necessitat d'habitatges perquè els joves s'emancipin i demà ja ho veurem. Sempre hi ha un motiu per construir, que justifiqui l'acció municipal de modificar l'ús d'un terreny lliure per fer habitatges. Del tipus que sigui, lliure, protegit, segones residències, és igual. Però això no és sostenible, perquè el sòl és un bé precari, limitat... i l'actuació urbanística, l'ocupació del sòl, és irreversible.

La modificació de les ordenances d'edificació i les actuacions municipals limitadores de la construcció a Can Serra i Bellvitge no van ser els únics casos d'acció urbanística d'efectes immediats i de projecció de futur, a la recerca d'una ciutat més humana i més habitable. També es va actuar sobre el pla especial de Pedrosa, a l'altre costat de la Gran Via on estava prevista, segons el planejament, una altra zona residencial i una zona industrial. La zona residencial es va aturar im-

mediatament i gràcies a això avui es pot parlar de la Fira i de la plaça Europa i de tot aquell espai de grans serveis. Dels 6.000 habitatges

previstos a l'any 1965, es va passar inicialment a 3.000 per acabar convertint el polígon de residencial a comercial, industrial i de serveis.

ACTUACIONS URBANÍSTIQUES DETERMINANTS

1. Modificació d'Ordenances Municipals d'edificació.

- 23 gener de 1974. Aprovació inicial per l'Ajuntament.
- 3 setembre 1974. Aprovació definitiva per la Comissió d'Urbanisme.

2. Can Serra.

- 13 juliol 1974. Suspensió de Llicències.
- 10 juliol 1975. Aprovació inicial per l'Ajuntament de la revisió del planejament urbanístic vigent.
- 31 març 1977. Aprovació definitiva per la Corporació Metropolitana de Barcelona.

3. Bellvitge.

- 22 abril 1968. Revisió del Pla parcial de Bellvitge per l'ubicació d'usos públics i remodelació volumètrica.
- 25 de juny, 23 de juliol i 29 d'octubre 1974. Decrets de l'Alcalde ordenant la requisa de 55 habitatges, propietat d'Inmobiliària Ciudad Condal per ser ocupades pels afectats per les inundacions dels soterranis.
- 21 març 1975. Suspensió de Llicències.
- 12 març 1976. Aprovació inicial per l'Ajuntament de la revisió del pla parcial.
- 11 maig 1977. Aprovació definitiva per la Corporació Metropolitana de Barcelona.

4. Pedrosa.

- Març 1965 – Polígon d'expropiació amb 6.000 habitatges previstos.
- Al·legacions al Pla Metropolità – Es redueixen a 3.000 els habitatges.
- 19 gener 1977 – L'Ajuntament aprova sol·licitar a la Corporació Metropolitana la conversió del Polígon, de residencial a comerç, indústria i serveis.

I finalment vull parlar del Gornal, que era un polígon que feia el *Ministerio de la Vivienda*, a través de l'*Instituto Nacional de la*

Vivienda, i on estaven previstos 4.000 habitatges nous. Quan ja en portaven edificats uns dos mil, vaig explicar al Ministeri el criteri que

Fotografia d'una assemblea a la sala d'actes del Casino, l'any 1977, durant l'adjudicació dels habitatges del Gornal als veïns de La Bomba. Capdevila és a la dreta, sobre la tarima. També a la dreta, entre el públic a primera fila, es pot veure la seva secretària d'aleshores, Maria Teresa Vila.

defensava l'Ajuntament, de restringir el creixement, i vaig demanar-los una requalificació dels terrenys no edificats per dedicar-los a equipaments de la ciutat. Així es va fer en primera instància, fins que les actuacions sobre l'habitatge que tenia l'*Instituto Nacional de la Vivienda* van ser traspasades a la Generalitat i aquesta, després, ha edificat absolutament tot el que estava inicialment previst i que jo havia aconseguit aturar.

I recordant el Gornal em ve a la memòria la feina que es va fer per acabar definitivament amb el barri de barraques de la Bomba, a l'altre costat de la Gran Via, tan aviat com vam tenir habitatges disponibles al polígon per a totes aquestes famílies. Per cert que, com a anècdota, recordo que en una d'aquelles ocasions problemàtiques en què vaig visitar l'indret hi havia una família amb la dona embarassada, i jo em vaig interessar pel seu estat. Vam establir una bona relació i la meva dona i jo ens vam convertir en padrins del nadó, al qual van posar Vicenç —Vicentico— en agraïment per les gestions fetes aleshores per ubicar la família, com a la resta de les altres famílies, en un espai digne. Durant molts anys ens vam posar en comunicació per Nadal amb aquesta família per desitjar-nos mútuament

bones festes, fins fa ben poc, després que la dona va morir i el marit està, malauradament, amb les facultats mentals disminuïdes. Aquell de la Bomba era un barri de 250 barraques que es va eliminar, però durant aquest període a la ciutat es van eliminar també unes altres 211 barraques d'altres ubicacions diferents i el cens es va reduir de 611 barraques a només 150, que encara eren massa.

Pel que fa a les zones verdes, es va demanar una subvenció de 25 milions de pessetes a l'antiga Comissió d'Urbanisme de Barcelona, l'any 1974, per adquirir, entre altres, la finca del que després seria anomenat Parc de la Marquesa a Collblanc, el Parc de la Serp a Sant Josep, el Parc Creixell, el del sector Provençana i on havia d'anar el Poliesportiu de les Planes, seguint un model especial per plantes —en una planta la piscina i en la superior la pista poliesportiva— que no vaig arribar ni a inaugurar ni a veure finalitzat.

En una ciutat tan densament edificada i sense espais lliures no era possible construir una instal·lació esportiva amb pista poliesportiva, piscina i gimnàs situats l'un al costat de l'altre sinó en un espai més concentrat. Vaig cridar l'arquitecte de la delegació d'educació física i esports de Barcelona, li vaig dir el que

volia i en va contestar que això mateix ho estava fent a Sant Adrià del Besòs. La conversa va ser al matí i, a la tarda, vaig anar a veure-ho a aquest municipi. El resultat va ser el polisportiu de Les Planes.

Per últim, també voldria parlar aquí del suport que vaig donar en un moment tens i força contradictori al gerent de l'Àrea Metropolitana Albert Serratosa, traspasat fa ben poc, i a l'arquitecte Joan Antoni Solans, en l'aprovació del Pla General Metropolità del 76 —encara vigent si bé àmpliament modificat si no destruït, per emparar la multitud de plans parcials posteriors—, que posava límits al creixement de l'àrea metropolitana, reservava espais suficients per als equipaments previstos i racionalitzava força la utilització del sòl.

Si aquest criteri és el que estava impulsant a l'Hospitalet, com no havia d'afavorir el mateix al conjunt de l'àrea metropolitana i més si n'era justament el vicepresident de l'ens?

D'altra banda, i per tancar el capítol, no voldria deixar d'esmentar una figura, que jo he defensat sempre, que entronca directament amb la solidaritat intermunicipal i que va més lluny de la idea purament geogràfica de la comarca. Es tracta de la mancomunitat de serveis. Amb el Baix Llobregat, en aquells anys de la CMB, s'havia creat una Mancomunitat del Baix Llobregat, especialment amb Cornellà i Esplugues —però no únicament— per fer coses conjuntes, i jo, que aleshores era diputat provincial en representació del partit judicial, vaig tenir una relació intensa i fecunda amb els alcaldes dels municipis veïns de Cornellà (Ferrer), Sant Boi (Gabarró), Viladecans (Parellada), Castelldefels (Barberán), Gavà (Muñoz), etc., per endegar projectes comuns. Aquesta figura de

la mancomunitat, a la pràctica, pot resultar més efectiva que la de la comarca, molt més fictícia i que, en bona mesura, s'ha convertit en molts casos en inoperant, ja que s'endú una quantitat ingent de recursos en estructura i remuneracions. Per això, aleshores i encara avui, caldria posar de relleu la possibilitat jurídica de les mancomunitats de serveis municipals, en la mesura que abarateix i fa més rendibles els serveis a la comunitat creant economies d'escala.

IX

Hi ha vegades que els fets es desenvolupen tan abruptament que no s'acaba de saber com s'influeixen les accions entre si. Ve al cas de les mesures preses per l'alcalde Capdevila només arribar al càrrec. Pren possessió a l'abril; en dos mesos es planta a l'estiu i a primers de gener de l'any següent ja presenta al ple municipal, debatut i assumit, un projecte, importantíssim per l'època, de reducció de l'edificabilitat municipal, i en els mesos següents un seguit d'actuacions, com a mínim qualificables de valentes en aquell context, per aturar la construcció de desenes de blocs d'habitatges a Can Serra, a Bellvitge, a Gran Via Sud, al Gornal... Paral·lelament creixen com bolets les associacions de veïns a tots els barris de la ciutat i les reivindicacions socials en matèria d'equipaments i serveis, amb el transfons del debat sobre la revisió del Pla General Metropolità del 1976, que inicialment es planteja com una necessitat de revitalitzar l'espai urbà i que després acaba circumscrit a una moderació del planejament en favor de la reserva de sòl per a actuacions més aviat socials.

La premsa del moment es fa ressò d'aquestes mesures preses, i els corresponents hospitalencs de manera destacada, perquè quan convenia criticar els consistoris del darrer fran-

quisme es feia amb duresa, però quan es tractava d'explicar mesures sensates i de justícia tampoc s'estalviaven els raonaments. La modificació de les ordenances va ser saludada com corresponia, però el Butlletí d'Informació Municipal va destacar una informació que no provenia dels corresponents joves sinó del més expert i prestigiós redactor d'El Noticiero Universal, Antonio Figueruelo, que va escriure un article —reproduït íntegrament al BIM núm. 81— amb data 22 de febrer de 1974 molt elogiós amb l'alcalde i amb la decisió.¹⁷

La queixa dels veïns és uniforme a tota la ciutat. En l'imaginari públic sura encara l'opinió que l'alcalde España va plegar, com en el cas de Porcioles, perquè era un alcalde poc preparat pel que ja es veia venir: l'esclat social contra la saturació del sòl per culpa de la depredació constant del territori. Capdevila era un home amb molta més cintura política, com ho va ser Enric Masó, el successor de Porcioles, i d'aquí el relleu. Però, sense que sigui descartable aquesta tesi, la veritat és que España havia complert el seu cicle —era a l'Ajuntament des de l'any 1958, primer com a regidor i després com a alcalde— i ja donava per amortitzada la seva etapa política un cop acabada la seva època de procurador a les Corts de Franco.¹⁸ Segui com sigui, les auto-

ritats franquistes van tenir bon ull a l'hora d'eleger Capdevila: més jove, més dialogant i amb unes idees que anaven paral·leles al corrent social. Si España havia obert les portes al creixement desordenat, Capdevila les tancava en el moment just que la gent reclamava menys habitatges i més escoles.

Capdevila no té una paraula agra contra el seu predecessor. Afirmar que el que més valorava España era l'eficàcia, i si Capdevila algun mèrit presentava era justament aquest. D'altra banda, agraeix que mentre va ser la primera autoritat municipal no li va posar un sol obstacle i que el treball dins la Corporació sempre va ser de comprensió i solidaritat. Això no impedeix que se'n desmarqui respecte del tarannà i de la ideologia. No calia ser carlí o de Falange per complir a bastament amb el convencionalisme del franquisme oficial. La història és la història i avui no són gaires els que es vanten de tenir una fotografia al costat de Franco, però Capdevila va saber fer el salt en el moment oportú i sense sortir-ne malparat. El seu amic de tota la vida, el Cruz Martínez Esteruelas, a qui ell va atorgar la medalla d'or de la ciutat quan el van fer ministre, ho seria obertament fins que Capdevila va rebutjar formar part d'Alianza Popular per ocupar un espai a la bancada centrista d'Adolfo Suárez on, sens dubte, se sentia més còmode i on, d'altra banda, estava assegurada una bona parcel·la de poder, gens factible aleshores entre els fidels fraguistes. Les relacions, doncs, es van refredar. El "germà petit" que el Cruz sempre havia volgut tenir, li havia girat l'esquena en el pitjor moment, i és que Capdevila sempre havia tingut criteri i sempre havia sabut el que volia i per què.

El cas és que entre el 74 i el 77 les coses canvien de manera destacada a l'Hospitalet perquè és tot el país el que està canviant. Ara, amb

la perspectiva dels anys, no tant com probablement hauria calgut, perquè no es portava gens el risc sinó més aviat al contrari, una certa seguretat: el canvi tranquil dintre d'un ordre. Els que jugàvem a una certa radicalitat quedava clar que havíem de resultar perdedors perquè, fins i tot molts dels que s'asseien amb nosaltres, van anar optant de grat per un cert acomodament de posicions, com ja hi haurà oportunitat d'explicar.

I dels canvis, una part correspon a la ciutadania que protesta, i l'altra, al reformisme que reforma. I Capdevila era un reformista a l'Hospitalet just en el moment en què el reformisme marca el camí del futur. De tota manera, si alguna lluita va ser poderosa a l'Hospitalet en aquests anys, és especialment remarcable la que van protagonitzar els veïns a Collblanc-la Torassa, a la Florida i Pubilla Casas, a Can Serra i especialment a Bellvitge pel que fa a la lluita contra la saturació del barri. Sé que Vicenç Capdevila és molt sensible a la responsabilitat de les pressions i que durant la redacció del llibre s'ha queixat moltes vegades de com se simplifiquen les posicions veïnals —i no pel que aquí es diu, que pretén ser rigorosament exacte, sinó pel que és més mite que realitat—, de manera que al final sembla que va ser la ciutadania al carrer la que va aconseguir aturar les torres i els blocs que formaven part del planejament i que ell va aconseguir modificar definitivament. Ja m'agradaria poder defensar que va ser la força dels veïns al carrer la que va obrar miracles. No va ser així. Sense la seva decidida oposició —la de Capdevila explícitament— al polígon tal com estava planificat, Bellvitge avui seria molt més gran i la qualitat de vida del barri seria molt menor. És el que té disposar del poder. El poder no va estar mai al carrer, ni tan sols en els gloriosos dies de l'antifranquisme més combatiu, que alguns només vam viure des del carrer, com

Els blocs i les torres que no es van construir a Bellvitge i que formaven part del planejament aprovat, segons una reproducció recent al Diari de L'Hospitalet.

altres només el van contemplar des dels despatxos. És del tot natural que els punts de vista siguin diferents. El poder sempre ha estat als despatxos, per delegació, després d'haver passat per les casernes des de l'any 36. No és possible oblidar que el poder polític des del 39 i fins al 77 estava segrestat per la dictadura, malgrat que en aquestes esferes i en aquests anys també hi havia homes sensibles a la ciutadania i oposats a la injustificable voracitat dels que es feien multimilionaris dibuixant sobre els plànols i construint sobre els antics camps.

El poder de veritat mai no va ser al carrer, però tampoc seria just oblidar que l'ocupació del carrer atia compromisos. Jo era aleshores corresponsal en actiu i vaig escriure moltes cròniques sobre aquelles mobilitzacions diàries dels veïns de Bellvitge. I per ser fidel del tot a l'esperit i també a la lletra, he rescatat uns paràgrafs — que vull reproduir, bastant resumits — de textos meus escrits més a la vora que ara dels esdeveniments que esmento i que reflecteixen el clima de trasbals d'aquelles jornades, més o menys sobre els mateixos dies en què Capdevila, al

front de l'Ajuntament, decidia aturar la construcció del que faltava en la planificació de Bellvitge, excepte de tot allò que tenia permisos i que es va convertir durant un temps en objectiu dels veïns... fins que aquests es van convèncer finalment que resultaven legalment imparables.

Aquí va el que vaig escriure aleshores:

«El 20 de novembre de 1975, a les 4,58 de la matinada, l'agència Europa Press envia als seus abonats el despatx següent: Franco ha muerto. La notícia oficial del traspàs del dictador la dona el ministre d'Informació, León Herrera, pels micròfons de Radio Nacional de España a les 6,12 hores. Dos dies més tard i 44 anys després de l'exili forçat del darrer rei, Alfons XIII, la monarquia es restaura en la persona de Joan Carles I. Franco el va proposar com a successor sis anys abans, en un ple de les

Corts que va aprovar la designació per 491 vots favorables i 19 negatius. Aquest mateix dia, la premsa publica les declaracions de l'alcalde Capdevila sobre la mort del general. Les seves paraules són de respecte però queda clar que el temps de les adhesions incondicionals ja s'ha acabat. En realitat, el mal del país no vol soroll, perquè malgrat que Franco ho va voler deixar "todo atado y bien atado" —i en essència bastant d'això va aconseguir—, un incert oceà de núvols negres creixia damunt la realitat.

»A nivell estrictament local, un repàs a l'actualitat ens dirà com estaven les coses i els ànims. El 3 de juliol d'aquest 1975 s'havia sentenciat el futur del barri de barraques de la Bomba, l'únic que encara quedava al municipi, i el dia 26 de novembre, sis dies després de la mort de Franco, es feien públiques les condicions d'adjudicació dels nous pisos del Gornal destinats als barraquistes. Malgrat tot, l'ocupació dels habitatges encara es faria esperar bastants mesos. El 27 de novembre, en una assemblea a l'església del barri per conèixer el resultat de la reunió entre l'alcalde, el governador civil, l'associació de veïns i els delegats de la Vivienda i de Sindicatos del dia anterior, s'anuncia que pel mes de març es podran ocupar els pisos. Va passar març i encara no estaven a punt. A Madrid, aquest mateix dia, 5.000 manifestants cridaven amnistia davant la presó de Carabanchel i en l'acte d'exaltació de la corona, el cardenal Tarancón demanava a Joan Carles que fos el rei de tots els espanyols.

»Objectiu complicat en aquells moments, a nivell general, però també aquí:

des del 18 de novembre s'han produït 10 detencions a l'Hospitalet. El dia 28 el Centre Social de la Florida envia una nota a la premsa lamentant la detenció per la Guardia Civil, a casa seva, d'un soci actiu de l'entitat i, aquest mateix dia, un miler llarg de veïns de Bellvitge es manifesten contra l'inici de la construcció de dos nous blocs de pisos. Mentrestant, al sindicat vertical se succeeixen les assemblees informatives, com les que celebren les UTT's de química, metall, construcció i mixta d'Esplugues, explicant les dificultats que els imposa el sindicat vertical per mantenir informats els seus representats en el camí de la negociació d'un conveni comarcal ampli que inclogui les exigències dels treballadors de tots els sectors.

»L'endemà fan vaga els estudiants del Torras i Bages de Can Serra per la detenció d'una companya i van en manifestació fins a l'ajuntament perquè l'alcalde faci de mitjancer en la seva posada en llibertat. Uns 300 veïns es congreguen el dia 30 a la plaça de l'Ajuntament per entregar una carta a l'alcalde signada per 14 entitats sol·licitant la petició d'amnistia general, política i sindical. Es tracta d'una de les primeres manifestacions proamnistia que es fan a Catalunya. Aquest mateix dia apareixen pancartes a balcons i finestres d'un edifici del carrer Independència de Santa Eulàlia protestant per la concessió de llicència d'obertura a una indústria perillosa als baixos de l'habitatge. És la primera vegada que s'assaja aquesta forma de protesta a la ciutat. Per tercer cop consecutiu en els darrers quatre dies, aquest mateix 30 de novembre tornen les concentracions de veïns de Bellvitge pels carrers del

Bellvitge necessitava espais lliures. Pintades sobre una tremuja en un solar reivindicat. Foto: localmundial.blogspot.com.es

barri. Mig miler de veïns es manifesten per l'avinguda Europa després de tirar a terra les tanques del solar on es vol edificar una torre de 18 pisos. Fa aparició la brigada antidisturbis de la policia, que només procura que el trànsit no es vegi interromput. Tres dels detinguts la setmana anterior a la ciutat són traslladats a la presó. Altres es mantenen retinguts als calabossos municipals. Entre ells un alumne del Copem. Els seus companys aturaran les classes aquestes dies en solidaritat amb els detinguts.

»El 2 de desembre continuen les protestes i concentracions a Bellvitge. El dia 3, 300 persones es concentren sota la pluja a la plaça de l'Ajuntament per entregar la carta sobre l'amnistia que no va poder ser lliurada el diumenge anterior. Mentrestant, es manté la vaga d'estudiants a la ciutat i l'alcalde inaugura la nova Aula de Cultura de la Florida. El dia 6, els veïns de Bellvitge fan una mena de parc on s'havia de construir la torre de 18 pisos. El dia 8, la policia impedeix una xo-

colatada popular en aquest solar. El dia 17 hi ha ple a l'Ajuntament. Per primera vegada, la sala de sessions està presidida per una fotografia del rei. El bust del general Franco ja ha estat tret del pedestal, però encara ningú no s'ha atrevit a treure'l de la sala. Entre els dies 8 i 17 hi ha conflictes a Samper, assemblees al sindicat vertical, manifestacions del veïns del polígon Gran Via que protesten per humitats als habitatges, els veïns de Sant Josep donen a conèixer les anàlisis que han fet a les aigües del canal de la Infanta que passen pel barri i que demostren el grau de contaminació d'aquesta clavaguera a cel obert, i els professors del Copem van a l'Ajuntament per conèixer com queden les seves condicions laborals ara que el centre ha estat traspasat al Ministeri d'Educació. Comença gener amb un assalt del GAS — la ultradreta feixista — al Centre Social de la Florida i ja el dia 9, la Inmobiliària Ciudad Condal emplaça nova maquinària al solar ocupat pels veïns per convertir-lo en parc i dos dies més tard, diumenge, més de

3.000 veïns concentrats a la zona, pateixen la repressió de les brigades antidisturbis, amb successives càrregues, gasos lacrimògens, bales de goma i bombes de fum. Dos dies més tard, més de 600 veïns van en manifestació fins a l'ajuntament per demanar la paralització de la construcció de nous blocs. Com a conseqüència de la repressió a Bellvitge, dimiteix el regidor del districte Gallego Pinilla, que ja havia abandonat tots els seus càrrecs al setembre de 1974 i al setembre de 1975. El mateix dia entra a l'ajuntament una sol·licitud d'assemblea pública a can Buxeres per tractar el tema de les eleccions municipals a alcalde previstes per als dies successius. Capdevila envia la sol·licitud al Governador Civil perquè afirma que la petició excedeix les seves responsabilitats. A les 8 hores s'acaba el termini de presentació de candidatures i se n'han recollit tres, la de l'alcalde, la del primer tinent d'alcalde Antoni Viaplana i la de Gonçal Oliveros, un industrial independent que més tard seria regidor per la UCD en el primer govern sorgit de les urnes l'any 1979. El dia 18, diumenge, unes dues mil persones es concentren a can Buxeres, en la concentració política més important a l'Hospitalet des de la mort de Franco, i en acabar marxen en manifestació fins a les obres de Bellvitge on, passades les 3 de la tarda, es dissolen sense incidents.

»A mitjan març d'aquest any, l'Ajuntament aprova la revisió del pla parcial de Bellvitge, mantenint la suspensió de llicències, amb una multitudinària assistència de veïns, que la premsa xifra en més d'un miler de persones, que ocupen la sala de plens, el vestíbul municipal i la plaça de l'A-

juntament. Dels 21 edificis que estaven pendents de construir, segons la planificació anterior, només se'n podran construir dos: una torre de 18 pisos, en una ubicació diferent a la prevista, i un bloc de 14 plantes, a més d'un centre direccional al mig del districte. En aquesta mateixa sessió, el regidor dimitit del barri demana un estudi de responsabilitat penal "pel que va passar a Bellvitge durant les protestes".»¹⁹

Aquest és, molt resumit i simplificat, un capítol del llibre que m'havia encarregat l'Ajuntament de Pujana a finals de l'any 1988 per commemorar —sembla que apologeticament— els primers deu anys d'ajuntaments democràtics. Jo podia escriure uns textos, però no volia fer propaganda municipal i el llibre, entregat, es va quedar als calaixos d'alguna autoritat municipal dormint el somni dels justos. Tant va ser així, que aviat es van oblidar fins i tot de l'encàrrec i vaig haver de demandar judicialment l'alcalde Pujana —després d'insistir reiteradament que paguessin el deute— perquè fes front als seus compromisos i, almenys, abonés la modesta quantitat que havien promès. Tan aviat van rebre el requeriment del meu advocat, van pagar el que devien, però l'original probablement va ser destruït perquè mai més se n'ha sabut res, ni ha aparegut enlloc. Jo, —imaginant-me aquest resultat— en vaig entregar una còpia mecanografiada al Centre d'Estudis de l'Hospitalet perquè quedés constància escrita de la feina feta i perquè pogués servir com a material per a futures recerques.

El cas de Bellvitge va ser paradigmàtic del moment viscut, més enllà de les decisions que Capdevila ja tenia al cap sobre la necessitat d'aturar els blocs que faltaven en un planejament que, com s'ha vist, ell havia posat en qüestió gairebé des del primer dia. Ara bé, Bellvitge va exis-

tir perquè l'Ajuntament de mitjan anys seixanta va acceptar que es construïssin habitatges per a 65.000 nous residents —una barbaritat per a una ciutat de més de 175.000 ànimes ja aleshores— i, a més, sense la reserva de sòl necessària. Capdevila va ser sensible, allà on tot el consistori anterior va ser insensible. Curiosament, el mateix consistori a qui anava adreçat l'informe de l'any 1967 a què hem fet referència i que va aprovar sense canvis.

Aquell crit improvisat a Bellvitge “Ni un bloque más” es va convertir en un dels eslògans de campanya del PSUC a les municipals de 1979. Encara avui Capdevila pensa que hi havia un punt de demagògia en aquest lema del 79, perquè “ja s'havien acabat els blocs”, sobretot després de l'agosarada posició municipal que impedia la construcció de tot el que estava planificat a Bellvitge. La realitat és que la consigna no tenia una orientació territorial concreta. No es demanava cap bloc més a Bellvitge, a Can Serra, al Gornal..., el que es defensava amb aquest lema era el final d'una política massiva de construcció. Ni un bloc més equivalia a dir prou ocupació de l'espai lliure per fer més habitatges... Ho sé prou bé perquè jo era el responsable de Comunicació del PSUC quan es van elaborar els materials electorals de la campanya de les municipals del 79.

Això no obstant, aleshores mitja ciutat vibrava al compàs de la protesta ciutadana i l'altra mitja s'ho mirava entre astorada i distant. És curiós. Repassant els resultats electorals de les primeres eleccions democràtiques, aquelles que haurien d'haver recollit la radicalitat de les protestes que aleshores abanderaven els comunistes, s'observa que, a tots els districtes de la ciutat, tret de Pubilla Casas / Can Serra (districte 5), va guanyar la candidatura socialista, en tots els casos o fregant, o per sobre del 40%. La se-

Enganxina de la campanya del PSUC de l'Hospitalet a les primeres eleccions municipals democràtiques de 1979. Arxiu de l'autor.

gona força va ser el PSUC —excepte al districte 5 que va ser la primera per 216 vots de diferència—, però en cap districte, tret d'aquest, va arribar al 40%, i en dos d'ells, al Centre i a Santa Eulàlia, no va arribar ni al 30%. I això que els comunistes tenien local obert a tots els barris de la ciutat i precisament al districte primer, Centre-Sant Josep, van arribar a tenir gairebé un miler de militants amb carnet uns pocs mesos abans del 3 d'abril de 1979, data de les primeres eleccions democràtiques del postfranquisme.

Les protestes a Bellvitge —i a tots els barris— van ser unitàries i gens dogmàtiques, però a ningú se li escapa que el PSUC era, en aquests anys, el partit més organitzat a la ciutat, el més nombrós en militància i dirigència i el que hegemnitzava la mobilització social. Malgrat això, el vot socialista va tenir una presència més regular arreu, va obtenir 12 regidors —un mes que el PSUC— i, per tant, l'Alcaldia.

Què explica aquest fenomen? Explica el país, i el que ha passat en els darrers 45 anys, que no són pocs. Explica, a l'Hospitalet, que els barris

¡Ni un bloque más!

Malgrat el temps passat, aquesta consigna de l'Assemblea de Bellvitge Sos Can Trabal d'ara mateix (2016), recupera l'esperit contrari a l'increment de la construcció en un territori tan saturat com l'Hospitalet.

tradicionals, més antics, Centre, Sant Josep, Santa Eulàlia, Collblanc, la Torrassa, on s'establia la població més arrelada i —tret del cas de Collblanc i la Torrassa—, més moderada i tradicional, van votar lleugerament diferent dels barris nous, amb població més recent i immigrada i per tant també més conscient de la seva subordinació social i de la precarietat dels seus barris, crescuts improvisadament i sense serveis.

Explica el país, perquè el que va passar a l'Hospitalet va passar arreu: malgrat la resposta social del final del franquisme amb la indústria revoltada i les ciutats remogudes, encara hi havia massa por entre la ciutadania. I massa conformisme, especialment a les cúpules dels partits. O massa compromís, per deixar les coses essencials pràcticament com estaven.

Com afirmen alguns historiadors, “la Transició no va ser tant el resultat de la debilitat social, tal i com se'ns vol fer creure moltes vegades, com de l'esquerra política”,²⁰ alhora que “la liquidació dels moviments populars és a l'origen de la partitocràcia corrupta que s'acaba imposant i que ara està arribant al seu màxim nivell de podridura”.²¹ Perquè això és exactament el que va passar. L'assalt al poder, la conquesta institucional va aturar les reivindicacions de carrer i va debilitar les estructures de la protesta ciutadana i laboral.²²

Explica, finalment, que allò que havia estat un crit unànim —ni un bloque más— i que representava una oposició radical a la saturació del territori, a ciutats com l'Hospitalet quedés socialment relegat a l'oblit i no solament això: que moltes de les estructures socials nascudes i crescudes amb l'oposició i la revolta, es convertissin a poc a poc en comparses del poder i en les columnes vertebrals del clientelisme electoral que renova majories absolutes passi el que passi.

Així doncs, aquella insòlita batalla lliurada conjuntament entre una ciutadania tipa, conscienciada i d'esquerres, i un Ajuntament de transició per aturar el creixement desorbitat de la ciutat en el punt exagerat en què ja es trobava, acabaria perdent-se miserablement per una altra acció conjunta: la d'un Ajuntament nominalment d'esquerres, blindat per les arbitrarietats urbanístiques i de tot tipus que permeten les majories absolutes d'una ciutadania acrítica i conformista. I sense cap orientació, perquè ben aviat van desaparèixer les oposicions polítiques efectives i, per una altra part, les alternatives culturals.

L'Hospitalet va arribar al seu punt culminant demogràfic l'any 1981 amb 295.074 habitants. Aleshores hi havia a la ciutat 96.709 habitatges censats i una densitat de població de 23.800 habitants per km². De l'any 1981 a l'any 2011, a l'Hospitalet es van construir al voltant de

25.000 habitatges nous, poc menys de mil habitatges nous per any de mitjana que, en una ciutat amb una densitat tan aclaparadora, és una autèntica barbaritat. Ara (2016) a la ciutat viuen, segons l'Idescat, 252.171 habitants, hi ha censats 112.065 habitatges —15.356 més que a l'any 1981, entre els que s'han construït nous i els que s'han enderrocat— i manté una densitat de població per sobre dels 20.300 habitants per km². Pensem que Barcelona, per exemple, té una densitat de 15.800; Cornellà, una mica més de 12.300 o Badalona 10.100, la meitat que l'Hospitalet. No parlem ja de municipis com Sant Cugat, amb una qualitat de vida envejable que no arriba als 2.000 habitants per km².²³

La conseqüència ha estat la progressiva pèrdua de població —especialment amb més recursos, que ha aprofitat per marxar a municipis que garantien una millor qualitat de vida amb més espai d'esbarjo, més zones verdes i un urbanisme menys agressiu—, i la sensible arribada de nous immigrants a la cerca d'aixopluc, en una ciutat que és veritat que ha estat històricament acollidora, però no per la qualitat de vida que ha ofert sinó, tot el contrari, perquè a pitjor qualitat de vida preus més barats...²⁴

Aquella dinàmica dels anys vint i trenta del segle passat d'urbanisme degradat i ocupacions parcel·làries en precari, que es va aprofundir encara més durant els seixanta i setanta amb creixements desorbitats —l'Hospitalet creixia, com s'ha dit, a un ritme de 15.000 habitants nous per any—, barris poligonals i carrers sense asfaltar, s'ha mantingut fins ara mateix, això sí, invertint en l'aparença, per fer més visible una realitat que resulta estadísticament aclaparadora.

I també invertint, durant una bona colla d'anys, en tot allò que podia millorar la imatge desvertebrada de la ciutat. Si la resistència a la

saturació urbanística va durar ben poc —el temps just de la primera majoria absoluta socialista, amb Celestino Corbacho de regidor d'Urbanisme primer i de Programació i Planificació tot seguit—, podia aconseguir-se mitigar la desolació que havia produït el caos urbanístic, venent una idea de ciutat de la qual la ciutadania pogués sentir-se orgullosa. Es va invertir, doncs, en planificació sanitària i escolar, en comunicació i especialment en cultura, àmbits en els quals ja es tenia una determinada experiència, heretada justament de l'alcalde Capdevila i de les seves particulars —i interessants— dèries.

X

En la línia aquella que les competències te les crees, jo tenia la sensació que la política municipal ho abastava tot. Des de l'asfaltat dels carrers fins a l'esport que practiquen els infants i, per això, vaig constatar que la política esportiva, per exemple, que s'havia practicat tradicionalment al municipi se cenyia exclusivament a subvencionar els equips de bàsquet i de futbol que portaven el nom de la ciutat en les competicions oficials. Ja feia temps que pensava què calia variar en aquest àmbit i que hi havia d'haver una política municipal sobre l'esport, quan em va venir a veure el responsable de la política esportiva de la ciutat de Budapest, el senyor Ferenc Hepp. Un individu que va ser utilíssim perquè em va explicar amb detall què feien en matèria esportiva a la capital d'Hongria i em va semblar que allò s'aproximava força al que jo pensava que s'havia de fer en una ciutat com l'Hospitalet.

Entre els joves als quals jo havia donat expressament suport per al nou ajuntament hi havia Francesc Codina, a qui vaig encarregar la Regidoria d'Esports quan encara no tenia 30 anys i a qui vaig enviar a Budapest, arran d'aquella conversa, perquè tornés amb el model apamat per posar-lo en pràctica. D'allà va néixer el Patronat Municipal d'Esports (1974), una

eina que va resultar molt útil i innovadora per a la pràctica esportiva a la ciutat a partir de totes les escoles del municipi que feien servir les instal·lacions pròpies o, aquelles que no en tenien, les municipals, i per a molta gent que es va apropar a la pràctica esportiva mitjançant el Patronat. Va ser un dels primers patronats municipals d'esports de l'Estat i un èxit de gestió, i Codina va aprendre molt d'aquesta experiència. Militant de Convergència de primera hora, al 1980 ja va ser nomenat director de Serveis Socials de la Generalitat, després regidor i portaveu municipal i poc després diputat al Parlament, senador, president del Consell de l'Audiovisual de Catalunya... en fi, que va fer carrera política, i a l'any 2008, un dels que van rebre la Creu de Sant Jordi de mans del president.

Després, cap al 1976, el Patronat es va desenvolupar encara més i es van crear tres àrees: l'Escola Esportiva Municipal, el Servei Municipal d'Educació Física i Esportiva i una plataforma que organitzava activitats d'esport per a tothom i cursos d'estiu. El Servei Municipal d'Educació Física Escolar oferia formació a uns 27.000 alumnes, i a través de l'Escola Esportiva Municipal, a uns altres 1.500. Quan el primer Ajuntament sortit de les eleccions de

L'hongarès Ferenc Hepp, en la seva visita a l'Hospitalet, que va suposar l'arrencada del Patronat d'Esports.

1979 va voler activar la Regidoria d'Esports, la ciutat ja feia uns quants anys que aplicava una política esportiva activa i de qualitat. I disposava del Poliesportiu de Santa Eulàlia, les instal·lacions del Xic de la Barca, les pistes de l'Eugeni d'Ors, altres a Provençana i Rodès i el previst a les Planes.

Si Codina em va semblar la persona més idònia per gestionar Esports, per a Cultura vaig escollir Joan Miró, pediatra, germà del fundador de l'Alpha 63, i ell mateix membre actiu d'aquesta entitat i un dels principals animadors del grup fins al final. Amb ell, Cultura havia de convertir-se en una de les àrees més importants del consistori, ja que vam acordar que les regidories d'Ensenyament i equipaments escolars, acció cultural i la Regidoria de Festes, que aleshores ja es deia d'Actes Populars, depenguessin directament d'ell, amb tot el que això representava d'autoritat sobre la política cultural i de pes en les decisions. Immediatament després, i seguint el model del Patronat d'Esports, vam posar en marxa el Patronat Municipal de Cultura (desembre de 1974) i, com si fos una conclusió lògica, vam idear una Escola d'Estudis Artístics (novembre

de 1975), al capdavant de la qual vam posar el dramaturg, director teatral i professor universitari Ricard Salvat, que ja havia tingut molta relació amb l'Alpha 63 —Miró li tenia molta confiança personal— i per tant amb l'Hospitalet, arran de les activitats teatrals que el grup va desenvolupar a la ciutat. Salvat havia fundat al 1960, juntament amb Maria Aurèlia Campmany, l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG) i aquella experiència va ser definitiva a l'hora d'organitzar l'EEA de l'Hospitalet.

El mateix any que s'obria l'EEA, posàvem en marxa el que s'anomenaria Cursos d'Acció Cultural, que preveia la programació teatral i musical per a les escoles, aprofitant les produccions pròpies de l'EEA i la disponibilitat d'algunes infraestructures com la mateixa Carpa de Can Serra. Com que tot el que es feia era nou, cada nova experiència obria expectatives diferents i en molt poc temps la ponència va evolucionar cap a propostes més elaborades i, lògicament, això va comportar noves contractacions de tècnics i professionals i una manera de fer cultura totalment innovadora.

Però encara vam fer més i en molt poc temps. El que després seria ministre de Cultura

Un dinar de treball al Palauet de Can Buxeres on es pot veure molt a prop de l'alcalde, el ponent de Cultura, Joan Miró, (segon per l'esquerra) i al regidor d'Esports, Francesc Codina (tercer per la dreta).

amb Adolfo Suárez, l'historiador Ricardo de la Cierva, aleshores director general de Cultura Popular, va comentar en certa ocasió el seu propòsit de crear uns centres de difusió cultural als municipis, que ell va anomenar Aules de Cultura i que a mi em va semblar una idea magnífica.²⁵

De manera que, a la primera oportunitat, aprofitant una estada seva a Barcelona, em vaig posar en contacte amb ell per parlar de la qüestió. Jo ja havia comentat el tema amb els col·laboradors de l'Ajuntament i vam buscar un espai idoni a l'avinguda Masnou/Renclusa de la Florida, en un altell de bones dimensions d'un principal, en un edifici d'habitatges a les Planes que volia ensenyar-li. Em va dir que aquell dia no podia perquè marxava directament del Ritz, on estava allotjat, a l'aeroport i recordo que li vaig dir: "Ricardo, te recojo, te viene de paso, ves lo que te quiero enseñar y te llevo yo mismo al aeropuerto. No vas a perder ni un minuto". Y així ho vam fer. El vaig recollir a l'hotel, el vaig portar fins a l'Avinguda Masnou i d'allà a l'aeroport i tota l'estona vam estar parlant al cotxe del que podríem fer en un espai que li va semblar magnífic i que es va convertir en la primera Aula de Cultura de l'Hospitalet i d'Espanya.

Ell mateix em va explicar que sabia que a París funcionaven uns centres de difusió cul-

tural de característiques semblants a les que ell imaginava i que coincidien amb les que imaginava jo —uns centres apolítics i aconfessionals d'irradiació cultural en el territori—, i no m'ho vaig pensar dues vegades. Vaig enviar a París Josep Maria Figueres, aleshores col·laborador contractat de Cultura, per tal que observés el funcionament i s'assabentés del cost i de tot el que calia. I va tornar amb tota la informació necessària per aplicar el projecte.

L'Aula de Cultura de la Florida es va inaugurar, també, a finals de 1975. No feia ni tres anys que era alcalde i ja havíem canviat unes quantes coses i, a més, enmig del període més complex, políticament parlant, dels que jo tenia memòria. Acabava de morir Franco i a mi em semblava que el seu règim no tenia possibilitats de subsistir sense ell i, a mesura que avançaven els mesos, sobretot al llarg de 1976, ja s'estava veient que la democràcia era afortunadament inevitable i que cadascú des de la seva posició estàvem cridats a participar al més activament que poguéssim.

Suárez arriba al poder el juliol del 1976 i a partir d'aquest moment tot va molt ràpid. Les Corts elaboren la Llei per a la Reforma Política que liquida el franquisme i que és aprovada per referèndum el desembre del mateix any. A primers de l'any 1977 es promulga la llei i el mes de maig neix la Unió de Centro De-

Cartell del Patronat Municipal de Cultura, anunciant uns cursos per alumnes d'EGB.

mocrático, primer com una coalició de més d'una dotzena de partits i federacions de partits i després com a partit polític en ple mes d'agost, quan ja s'han celebrat les eleccions constituents del 15 de juny que ha guanyat la coalició.

Jo em presento com a independent en les llistes de la UCD per Barcelona —gairebé el 40% dels diputats elegits no formàvem part de cap dels partits col·ligats—, surto elegit diputat, i en l'any i mig que durarà la legislatura, sóc vocal de les Comissions d'Interior, de Cultura i de Competència Legislativa —on vaig ser ponent del Projecte de Llei d'eleccions locals—, a més de vicepresident d'una comissió d'investigació que es va fer en aquells anys. I el més important de tot, Rodolfo Martín Villa, aleshores ministre de l'Interior, em nomena director general d'Administració Local al juny de 1978, després de les eleccions de 1977. Aquesta di-

recció general passaria després a integrar-se en el Ministeri d'Administració Territorial del que el primer titular va ser Antonio Fontán, abans president del Senat, l'editor del mític diari Madrid que Franco havia tancat. Vinculat a aquest càrrec vaig ser membre primer i vicepresident després del Comitè Director per a Assumptes Locals i Regionals del Consell d'Europa a Estrasburg. I allà vaig proposar, aleshores sense èxit, que els residents estrangers poguessin votar a les eleccions locals, cosa que ha estat possible després. Per cert que, sent vicepresident del Comitè del Consell d'Europa, es va organitzar a Madrid el primer seminari de l'esport en l'àmbit local a nivell europeu. El vaig presidir juntament amb l'aleshores responsable estatal d'esports, i es va donar la coincidència que, havent fet el primer seminari del municipi i l'esport a nivell espanyol a l'Hospitalet, després tingués l'agradable oportunitat de presidir la inauguració del primer seminari europeu sobre l'esport en el món local, que es feia a Madrid. Vaig continuar com a director general fins al febrer del 1980, poc abans de les primeres eleccions al Parlament de Catalunya, en les quals em presentaré ja com a integrant de les llistes de Centristes de Catalunya-UCD que encapçala Anton Cañellas i on resultaré també elegit diputat.

Mentrestant, a l'Hospitalet em succeeix com a alcalde Joan Perelló per imperatiu legal, donat que era el meu primer tinent d'alcalde després de la prematura i inesperada mort de Jaume Layola. És alcalde entre el juliol del 77 i l'abril del 79, quan es proclamen els ajuntaments de la democràcia. És veritat que són anys difícils, d'agitació social i de reivindicacions al carrer. Les associacions de veïns, que actuaven com a corretges de transmissió dels partits polítics, tenien força i pressa per posar

Discurs de l'alcalde, a la Sala de Plens municipal, el dia de la rehabilitació del partit judicial de l'Hospitalet, a l'octubre de 1973.

la seva gent al capdavant dels ajuntaments. Al Centre Social de la Florida tenien molt de pes el Joan Saura i la Maria Dolors Calvet, amb la qual jo vaig coincidir al Congrés dels Diputats en la legislatura constituent—i després al Parlament de Catalunya— i amb la qual tenia un tracte molt cordial mentre jo estava amb els centristes i ella amb el PCE-PSUC —recordo que molts caps de setmana que tornàvem plegats de Madrid, l'acompanyava a casa seva amb el meu vehicle que havia deixat aparcant a l'aeroport del Prat. En aquells anys tots ens coneixíem força i, cadascú des de la seva visió social, penso que buscàvem el millor per a la ciutat. Perelló, per exemple, va saber resistir fins al final amb tota dignitat, enmig de les pressions dels que aspiraven legítimament a governar.

La meva sensació, ara que ha passat tant de temps, és que moltes de les coses que es van fer aleshores van deixar un pòsit. Altres potser no, i prou que ho lamento. Probablement van tenir més recorregut aquelles que estaven vinculades als aspectes socials i que resultaven més agraïdes i vistoses. Les Aules de Cultura, per exemple, es van mantenir durant uns quants anys dels ajuntaments de la democràcia, tot i que després han desaparegut o s'han transformat en una altra cosa. Les

primeres accions de qualitat relacionades amb l'Ensenyament també es van potenciar a través del Departament de Dinàmica Educativa, que nosaltres mateixos havíem dissenyat. I, sobretot, hi va haver un clima favorable, que nosaltres ja havíem impulsat, a potenciar la realitat ciutadana de l'Hospitalet i a distingir-la de Barcelona i de la resta de la comarca. En aquest sentit, la rehabilitació de l'Hospitalet com a partit judicial l'octubre de 1973 —que s'havia perdut l'any 1965— donava novament a la ciutat el pes que li corresponia com a segona ciutat de Catalunya i, aleshores, desena d'Espanya.

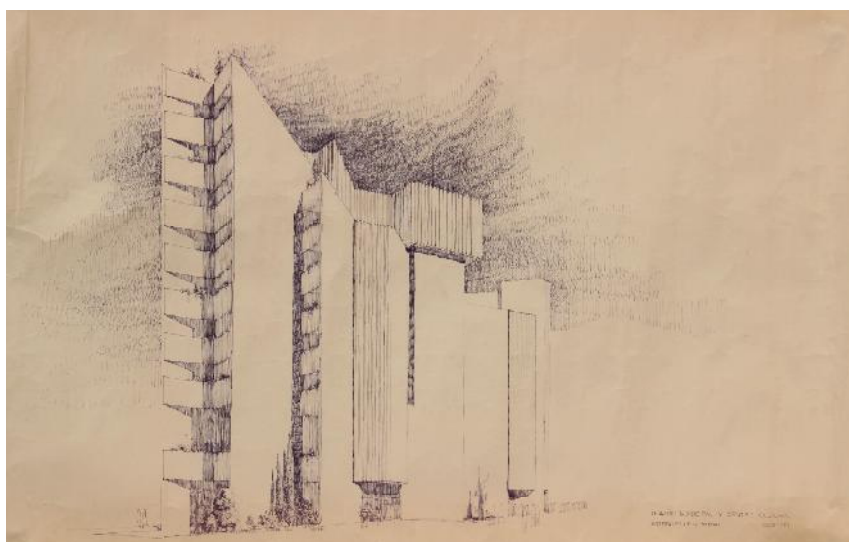
No va ser possible posar en marxa altres propòsits que jo acariciava de feia anys. Parlaré només de dos, però molt representatius: un projecte de caixa d'estalvis, per una banda, i la construcció d'un teatre municipal, per una altra.

L'Hospitalet era un municipi tan poc vertebrat que no havia tingut ni una sola institució municipal d'aquelles que imprimeixen caràcter i consoliden un sentiment de ciutat. Jo, sent alcalde, trobava molt a faltar aquesta estructura de societat civil que tenien altres ciutats més petites com per exemple Terrassa, Sabadell o Manresa. Ciutats amb gremis potents i amb caixes d'estalvis o bancs que porten el

Maqueta del que havia de ser teatre municipal de l'Hospitalet, en el solar que anys després ocuparien els jutjats i que, amb el seu trasllat, ha restat abandonat fins ara mateix. (2016)

A la fotografia de baix, un dibuix alçat de l'edifici, de l'arxiu de Vicenç Capdevila.

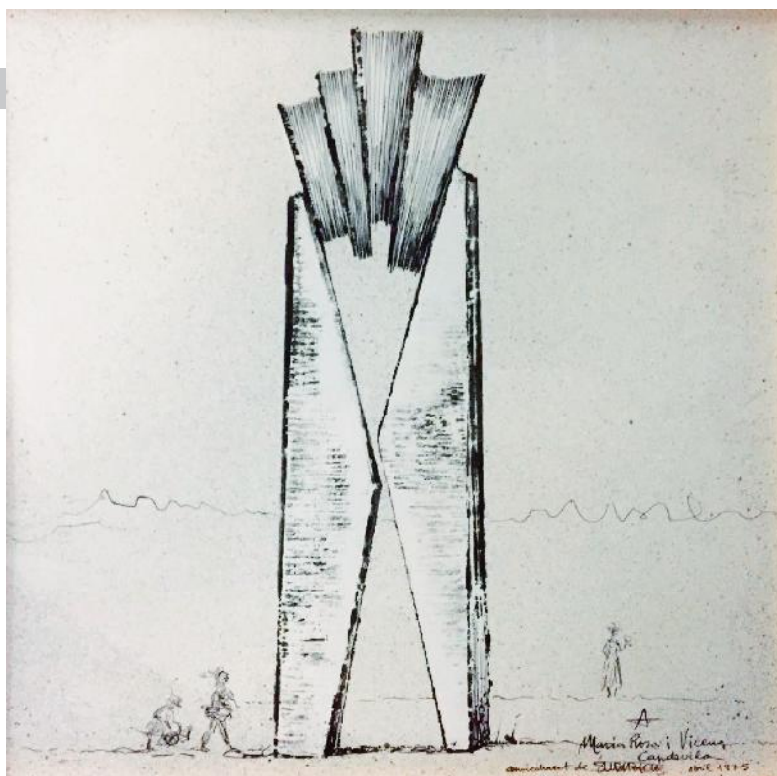

nom de la ciutat. A l'Hospitalet li faltava molt d'això i jo tenia la sensació que aquests dèficits responien a la mateixa estructura de la ciutat i a la manera com s'havia fet històricament i demogràficament. Era una ciutat desballestada, creuada per vies de ferrocarril, amb barris nascuts a cops d'improvisació... i em va semblar que quelcom que li donés identitat podia ser útil. Si hagués tingut coneixements profunds d'economia potser no ho hauria intentat, però no dominar prou la matèria em va fer ser audaç i, en aquell moment de clara expansió

de caixes d'estalvi petites, em vaig proposar la creació de la Caixa d'Estalvis de l'Hospitalet.

La normativa sobre les caixes establia un capital fundacional en funció dels habitants del municipi on s'establia la seu social i, d'acord amb aquest criteri, calien 50 milions de pessetes que, com que no podien sortir del pressupost municipal, vaig pensar que ens les podria deixar el Banc de Crèdit Local d'Espanya, que aleshores presidia Santiago Udina Martorell a qui jo ja coneixia. Vaig enviar-li una carta que va ser contestada

Dibuix de l'escultor Subirachs, signat, que conserva Vicenç Capdevila, de l'escultura que va fer per encàrrec seu a l'entrada de l'Hospitalet des de Barcelona, per la carretera de Santa Eulàlia.

satisfactòriament —per cert que la carta, que estava entre la documentació d'Alcaldia, no s'ha trobat mai més—, de manera que amb aquest vistiplau vaig entrevistar-me —l'any 1975— amb el ministre d'Hisenda Antonio Barrera de Irímo, que estiuejava a Coma-ruga. La sorpresa va ser que el ministre em va informar que s'acabava de canviar la normativa, incrementant la dotació econòmica que era necessària com a xifra inicial i que en el cas de l'Hospitalet era de 250 milions de pessetes. Allò va fer impossible continuar amb el projecte que, per cert, va transcendir molt poc. I en frustrar-se el projecte de caixa, es frustrava també una part del que hi havia al darrere, que era la possibilitat de fer servir l'obra social pròpia de les caixes d'estalvi en els àmbits assistencial, cultural i social del municipi.

L'altre projecte està vinculat al desenvolupament urbà de la ciutat. Quan es va obrir la prolongació del carrer Alps —avui Josep Taradellas— entre la Farga i la Rambla Just Oli-

veras, es van alliberar dos espais que van ser adquirits directament per l'Ajuntament. El que tocava a la via del tren es va convertir en un parc i el de sota havia de ser la seu del Teatre Municipal. És exactament la parcel·la que anys després es va cedir per construir l'edifici dels jutjats i que ara, amb el trasllat a la Ciutat de la Justícia, està buit i abandonat.

Doncs bé, no solament es va comprar el terreny sinó que es va encarregar el projecte, es van fer els plànols i una maqueta de fullola que va estar molts anys al meu despatx de la Ponència de Cultura. Estaven previstes dues sales a la planta baixa, una de gran i una de petita, i a les plantes superiors, despatxos per a les entitats de la ciutat, que sempre han tingut un greu problema d'ubicació. El teatre no es va poder fer perquè el seu cost sobre els 100 milions de pessetes excedia les possibilitats municipals i no vàrem tenir cap suport extern.

Un teatre en aquest indret, al bell mig de la ciutat, en un espai molt ben comunicat, que

comptava amb un aparcament soterrat al mateix edifici, hauria servit per cohesionar la ciutat i per fixar un centre de cultura molt a prop del centre administratiu i polític i d'on arrenca l'origen de l'Hospitalet. Jo hi passo molt sovint, per aquesta zona, i no hi ha dia que no lamenti aquella oportunitat perduda...

Recordo també la visita de l'enginyer Carles Buigas, autor de les Fonts de Montjuïc, creades l'any 1929 per a l'Exposició Universal de Barcelona. Havia fet una proposta molt suggeridora d'un teatre integral d'aigua, llum i música, que havia estat molt ben acollida pel regidor de Festes, Paulí Deulovol —l'empresari de Calçats Padeví—, però que no va poder realitzar-se mai per falta dels recursos necessaris...

No havia pogut fer una caixa d'estalvis ni un teatre municipal, però em va semblar que, com que una ciutat també són els seus carrers i places i el seu patrimoni immobiliari i

artístic, podíem donar un cert relleu als principals carrers i parcs, allà on fos possible, amb la instal·lació d'algunes peces artístiques de pes. Així, vam demanar a l'escultor Josep Maria Subirachs que fes un monument al·legòric de l'Hospitalet per instal·lar-lo en el punt d'entrada de la ciutat des de Barcelona per la carretera de la Bordeta a Santa Eulàlia i allà es va posar l'escultura de 14 metres que representa les aspes de Santa Eulàlia. També l'escultor de Bellvitge Ferran Soriano va fer una escultura que es titula *El vol dels coloms* i que ha estat sempre davant l'església de Santa Eulàlia en diferents ubicacions, i vam demanar a Rafael Solanic i a Héctor Cesena que instal·lessin obres seves al parc de Can Buxeres —*La noia del colom* i *La família*, respectivament—, i el segon també a la plaça dels Avis de Santa Eulàlia —*La velleta*— davant per davant d'on havia estat la seu de l'EEA. Tot això va tenir un preu assumible i també donava caràcter al municipi...

RESUM NO URBANÍSTIC

1973 - Rehabilitació del Partit Judicial de L'Hospitalet.

1974 - Patronat Municipal d'Esports.

1974 - Patronat Municipal de Cultura.

1975 - Escola d'Estudis Artístics.

1975 - Cursos d'Acció Cultural.

1975 - Aula de Cultura de La Florida (1^a d'Espanya).

1976 - Escola Esportiva Municipal .

Servei Municipal d'Educació Física i Esportiva.

1976 - Creació de l'Organització Bibliotecària de L'Hospitalet, segons conveni entre l'Ajuntament i el Centre Nacional de Lectura. Dona lloc a 6 noves biblioteques.